

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології і журналістики імені Михайла Стельмаха

Кафедра української мови

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **«ЛІНГВАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІННИЦЬКИХ
ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТИ «33-Й КАНАЛ»)»**

здобувача ступеня вищої освіти магістра
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 35.01 Філологія.

Українська мова і література
заочної форми навчання

Жук Алли Дмитрівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
покликання на відповідне джерело

Науковий керівник: канд. філол. наук,
доц. Прокопчук Л. В.

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ.....	 6
1.1 Засоби масової інформації як об’єкт лінгвістичних досліджень.....	6
1.2 Друковані засоби масової інформації.....	9
1.3 Мовна норма – центральне поняття культури мови.....	12
1.3.1 Типологія мовних норм.....	20
1.3.2 Поняття мовних анормативів та їхні різновиди.....	23
1.4 Газета «33-й канал» як представник місцевої преси Вінниччини.....	28
Висновки до розділу 1.....	31
 РОЗДІЛ 2. МОВНІ АНОРМАТИВИ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «33-Й КАНАЛ».....	 33
2.1 Орфографічні помилки.....	33
2.2 Лексичні помилки.....	59
2.3 Морфологічні помилки.....	68
2.4 Синтаксичні помилки.....	71
2.5 Пунктуаційні помилки.....	72
2.6 Рекомендації щодо попередження й усунення мовних помилок.....	75
Висновки до розділу 2.....	78
 ВИСНОВКИ.....	 80
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	 83
 ДОДАТКИ.....	 93

ВСТУП

Сьогодні мовне питання в Україні є одним із найактуальніших. Попри те, що українська мова є державною, проблема її функціонування в усіх сферах життя суспільства досі не зникає. У державних установах документація ведеться українською, але працівники не завжди розмовляють нею. Та й у повсякденному житті більшість українців спілкується російською мовою або суржиком.

Поширенню та усталенню зразкової літературної мови мають сприяти засоби масової інформації, які виступають не лише потужним каналом передачі інформації, а й невіддільним елементом формування громадської свідомості та мовної компетенції суспільства. Журналісти ЗМІ повинні бути не тільки добрими знавцями мови, а й активними учасниками її розвитку та оновлення. Основне завдання працівників мас-медіа – прищеплювати українцям любов до рідної мови й уміння говорити правильно. Вони не мають права на помилку, адже будь-які мовленнєві неточності на шпальтах газет завдають шкоди грамотності читачів. Однак спостерігаємо постійне порушення норм української літературної мови в матеріалах ЗМІ.

Актуальність дослідження зумовлена підвищеним інтересом сучасної лінгвістики до вивчення мови друкованих ЗМІ та відсутністю комплексного аналізу мовних помилок на матеріалі газети «33-й канал».

Мета дослідження – охарактеризувати систему ЗМІ й поняття мовних норм та анормативів у лінгвістиці, проаналізувати найпоширеніші помилки в газеті «33-й канал».

Реалізація цієї мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

- дослідити систему засобів масової інформації;
- з’ясувати лінгвістичну сутність поняття «мовна норма» і розглянути типологію мовних норм сучасної української літературної мови;
- охарактеризувати поняття «мовний анорматив» та його різновиди;

- здійснити лінгвістичний аналіз журналістських матеріалів газети «33-й канал»;
- проаналізувати мовні помилки, вилучені з газети «33-й канал»;
- запропонувати шляхи покращення мовної ситуації на сторінках друкованих ЗМІ.

Об'єкт дослідження – культура мови журналістів регіональної газети «33-й канал».

Предмет дослідження – зафіксовані в газеті «33-й канал» орфографічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні та пунктуаційні помилки.

Методи роботи зумовлені особливостями теми, специфікою предмета й мети дослідження. У роботі використано такі методи: **описовий метод** (зорієнтований на опис мовних фактів); **історичний** (дослідження стану опрацювання проблеми); **індуктивний** (узагальнення та систематизації висновків); **метод типологізаційного аналізу** (застосований з метою диференціації мовних норм та анормативів); **статистичний метод** (виявлення кількісних характеристик мовних анормативів).

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять основні положення наукових праць таких мовознавців як: Ф. Бацевич, С. Бирик, Т. Бондаренко, Л. Боярська, І. Грицай, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, В. Каленич, А. Капелюшний, А. Коваль, О. Кулик, О. Курдюк, Л. Масенко, В. Назарук, А. Нечипоренко, Г. Пашковська, М. Пилинський, О. Пономарів, В. Русанівський, О. Серебрянська, Н. Сологуб, Л. Струганець, І. Фаріон, О. Харенко, О. Черемська, І. Чорна, Ю. Шевельов, А. Шевченко, Н. Шульська, А. Яворський та ін.

Дослідження виконано на матеріалі регіональної газети «33-й канал» за 2015-2018 роки.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в українській лінгвістиці здійснено спробу аналізу мовних помилок в мові регіональних друкованих ЗМІ, зокрема в газеті «33-й канал».

Теоретичне значення дослідження полягає в комплексному описі понять засобів масової інформації та їхніх видів, опрацюванні газети «33-й канал» як представника місцевої преси Вінниччини, детальному розгляді типології мовних норм та анормативів.

Практичне значення дослідження. Матеріали виконаного дослідження можуть бути використані в практиці редагування друкованих видань, під час підготовки довідників і poradників для працівників ЗМІ, підручників та посібників із культури української мови, під час написання курсових і дипломних робіт. Також вони стануть у пригоді під час укладання лекцій з курсів «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Культура мови», «Українська мова в засобах масової комунікації» тощо.

Апробація роботи здійснена на звітній конференції викладачів і студентів (Вінниця, 2018 р.), тема доповіді: *«До проблеми класифікації мовних норм у вітчизняному мовознавстві»*; XXIII Міжнародній інтернет-конференції «Наукові записки сучасних вчених» (26 жовтня 2018 р.), тема доповіді: *«До питання про унормування сучасної української літературної мови»*.

Публікації. За матеріалами магістерської роботи надруковано дві статті: 1. Жук А. Д. До проблеми класифікації мовних норм у вітчизняному мовознавстві / А. Д. Жук // Філологічні студії : збірник наукових праць студентів факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; відп. ред. І. В. Гороф'янюк. – Вінниця : ТОВ фірма «Нілан ЛТД», 2018. – Вип. 16. – С.73–78. 2. Жук А. Д. До питання про унормування сучасної української літературної мови / А. Д. Жук // Наукові записки сучасних вчених, XXIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференції. – м. Вінниця, 26 жовтня 2018 року. – Ч.7. – С. 55–60.

Структура магістерської роботи зумовлена основною метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів,

висновків, списку використаних джерел (90 позицій) та додатків. Обсяг роботи – 95 сторінки, із них – 83 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Засоби масової інформації як об'єкт лінгвістичних досліджень

У наш час засоби масової інформації виконують функцію комунікативного засобу суспільства та виступають зв'язною ланкою між соціумом і державою. Інформаційний простір є середовищем, у якому громадяни беруть участь у прийнятті суспільно значущих рішень, пов'язаних із державною політикою та механізмом управління суспільством; публічно виражають свої думки та знаходять однодумців. Головна риса медіа в тому, що вони забезпечують свободу слова громадян та не залежать від комерційних тенденцій.

В Україні діяльність ЗМІ регулюється законами «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформацію», «Про рекламу», «Про телебачення та радіомовлення» та низкою інших.

Закон установлює державні гарантії їхньої свободи відповідно до чинного законодавства та створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації в Україні.

Більшість учених (як зарубіжних, так і вітчизняних) аналізують ЗМІ в таких напрямках: історичний аспект розвитку українських ЗМІ (І. Крупський, М. Нечитайлюк, М. Романюк), функції засобів масової комунікації (Г. Інніс, Г. Лассвел, Д. Лейн, У. Ліппман, О. Пронченко, В. Пугачов, Ю. Уманський), типологію ЗМІ (В. Московцева, Ю. Костигова О. Коцарев А. Капелюшний, І. Михайлин), вплив засобів масової інформації на особистість (Я. Гаврилова, Н. Безменова, В. Костомаров, Н. Купіна, Н. Муравйова, Є. Пронін, Е. Чепкіна, Н. Шумарова), дослідження конституційно-правового статусу ЗМІ (І. Людвик, О. Каплій), роль ЗМІ в процесі демократичного розвитку держави (С. Телешун, В. Журавський, С. Томенко, Н. Мороз, Е. Мамонтова, Д. Яковлев, А. Москаленко, В. Шкляр, В. Бебик, Г. Почепцов,

Я. Засурський); лінгвістичний аспект діяльності засобів масової інформації (О. Пономарів, О. Сербенська, О. Стишов, Л. Масенко, Н. Линник, І. Заліпська, С. Єрмоленко, М. Пилинський, М. Жовтобрюх, Т. Коць, М. Яцимірська та ін.).

Спробуємо охарактеризувати систему засобів масової інформації, їхні основні ознаки та види.

Уперше термін «засоби масової інформації» з'явився в офіційних документах після його внесення до преамбули статуту ООН з питань освіти, науки та культури у 1946 р. У Законі «Про пресу та інші засоби масової інформації» під засобами масової інформації розуміють «газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістику, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації» [26]. Засоби масової інформації репрезентуються редакціями періодичної преси, теле- і радіомовлення (інформаційними агентствами, іншими установами, які здійснюють випуск масової інформації) [26].

Американський учений Д. Лалл до засобів масової інформації (мас-медіа (Mass media)) відносить пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет-видання, кінематограф, звукозаписи й відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, які поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Усім цим засобам притаманні якості, що їх об'єднують – звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, корпоративний характер виробництва й розповсюдження інформації [37, с. 45].

Ми визначаємо ЗМІ як складний комплекс організаційних структур та комунікаційних каналів, які займаються збором, обробленням та поширенням інформації для широкого кола користувачів.

Характерними ознаками засобів масової інформації визначають:

- публічність (спрямованість на широке коло споживачів);
- наявність різноманітних технічних засобів;
- швидка передача інформації;

- змінний характер інформації та аудиторії;
- непряма взаємодія комунікаційних партнерів [87, с. 21].

ЗМІ як складна система здійснюють певні функції. Американський політолог Г. Ласвел виділив чотири основні функції засобів масової інформації: спостереження за світом (збирання та поширення інформації), редагування (відбір та коментування інформації), формування громадської думки, поширення культури [90, с. 45]. Ми ототожнюємо їх з інформаційною, ідеологічною та культурною функцією і доповнюємо освітньою (донесення певних знань до громадян), управлінською (мобілізація мас для вирішення конкретних завдань), рекреативною (отримання задоволення, зняття напруги) та функцією критики й контролю (ЗМІ дають моральну і юридичну оцінку подій).

Основне призначення системи засобів масової інформації – це безперервне відображення суспільного життя у всіх його діалектичних зв'язках, суперечностях і конфліктах [35, с. 24]. Зокрема, журналістика як система складається з таких підсистем: друковані ЗМІ, електронні ЗМІ, новітні електронні ЗМІ. До друкованих засобів належать газети, журнали, книги; до електронних – радіо, телебачення, кінематограф, рекламні щити й панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Прикладами нових медіа є соціальні мережі, блоги, інтернет-радіо-сервіси, фотосервіси. Вони мають певні особливості: масова реклама, відсутність цензури, зворотній зв'язок, висока періодичність публікації, різні типи подання інформації (текст, аудіо, відео) та інші. Кожен із вищезазначених видів ЗМІ має свою аудиторію, проте, глобальна мережа інтернет починає переважати над традиційними.

Подібним є поділ ЗМІ за критерієм організації збирання та поширення інформації. За цим критерієм виокремлюють: газети, журнали, бюлетені, радіозасоби, телезасоби, кінозасоби, звукозаписувальні засоби, відеозаписувальні засоби, Інтернет-засоби.

Загальною є класифікація засобів масової інформації за такими параметрами:

- 1) за періодичністю: щоденні, щомісячні, кварталні, щорічники;
- 2) за тематичною чи галузевою спеціалізацією: загально-інформаційні (універсальні), спортивні, ділові, юридичні, про здоров'я, рекламні, автомобільні, жіночі, комп'ютерні, телегазети, розважальні, еротичні, «кримінальні», сенсаційні, партійні органи, фахово-галузеві;
- 3) за регіоном обслуговування: центральні, регіональні, обласні, міські, районні, міськрайонні, відомчі (виробничих підприємств, навчальних закладів тощо);
- 4) за типами аудиторії: жіночі, молодіжні, дитячі, студентські і т.д.

У сучасній журналістиці як системі органів масової інформації [48, с. 62].

Отже, під засобами масової інформації розуміємо самостійний інститут, спрямований на публічне поширення масової інформації та формування суспільної думки. До цієї системи входять: газети, журнали, теле- і радіопрограми, інформаційні агенції, кінодокументалістика тощо. У процесі функціонування засоби масової інформації здійснюють двобічний зв'язок між журналістом і аудиторією за допомогою масових форм зв'язку.

1.2 Друковані засоби масової інформації

Найбільш давніми засобами поширення інформації є друковане слово. Незважаючи на бурхливий розвиток електронних засобів, друковані ЗМІ залишаються невід'ємною частиною інформаційного простору України. За Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» друкованими засобами масової інформації є друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем [25, с. 1]. Періодичним називають видання, яке виходить у світ під постійною назвою не рідше одного разу на рік. Їхня основна діяльність

полягає у збиранні, творенні, редагуванні інформації з метою поширення в маси.

В українському журналістичнознавстві проблему функціонування періодичних видань вивчають О. Аكوпова, О. Бочарова, І. Гутиря, В. Здоровега, Т. Смирнова, М. Тимошик, В. Шевченко та ін.

За останні роки з'явилася преса найрізноманітніших видів, тому класифікація друкованих ЗМІ можлива за багатьма параметрами. Одні дослідники виділяють чотири критерії класифікації видань: загальнозначущий, соціальний, професійно-галузевий, національно-територіальний [63, с. 138]; інші – п'ять або ж шість: цільове призначення, відображувана сфера діяльності, родова належність, характер аудиторії, характер викладу [10, с. 32]; адміністративно-територіальний поділ, цільове призначення, вік читачів, національно-мовні особливості, періодичність та час виходу [1, с. 28].

Регуляція друкованих ЗМІ вітчизняним законодавством призводить до існування класифікацій за сферою розповсюдження (зарубіжні, загальнодержавні, регіональні, місцеві), видом видання (газета, журнал, збірник, бюлетень, альманах, календар), за статусом видання (вітчизняні, спільні), за цільовим призначенням (загальнополітичне, з питань економіки й бізнесу, виробничо-практичне, наукове, науково-виробниче, науково-популярне, навчальне, довідкове, літературно-художнє, з питань мистецтва, спортивне, юридичне, для дозвілля, медичне, релігійне, уфологічне, екологічне, туристичне, інформаційне, для дітей тощо).

Найбільш актуальним є поділ, за класифікацією Л. Реснянської, на універсальні та спеціалізовані друковані ЗМІ. Універсальні видання спрямовані на всі прошарки населення та охоплюють усі сфери суспільного життя. Спеціалізовані є тематичні та аудиторно обмеженими [27, с. 54].

С. Корконосенко пропонує такий поділ періодики: за регіоном розповсюдження (транснаціональна, національна, регіональна, місцева); за засновником (державна та недержавна преса); за аудиторною

характеристикою (вікова, гендерна, професійна, конфесійна); за видавничими характеристиками (періодичність, наклад, формат, обсяг); за легітимністю (за наявністю дозволу на видавничу діяльність – легітимна та нелегітимна); за змістовим наповненням (якісна та масова преса) [32, с. 86].

Найбільш поширеною є класифікація В. Московцевої:

- за методом відображення дійсності: інформаційні (газети й журнали, які лише повідомляють інформацію), інформаційно-аналітичні (задовольняють потреби читачів в оперативній поточній інформації та в її аналізі й тлумаченні), аналітичні (статті, спрямовані на глибоке наукове розкриття інформації), художньо-публіцистичні (поєднання публіцистичних нотаток про проблеми сучасного життя та художніх творів);
- за засновником видання: урядові або регіональні урядові (засновником виступає уряд чи місцеві органи самоврядування – облдержадміністрація, міська або районна адміністрація і т.д), партійні та інших громадських організацій (видання, які пропагують ідеї своїх засновників), корпоративні (належать самостійним фірмам, підприємствам);
- за метою видання: політичні (основна мета – переконати читача в перевагах своєї політичної програми, дати оцінку подіям у країні та світі), суспільно-політичні (розповідають про різні проблеми суспільного життя), наукові та науково-просвітницькі (повідомляють про досягнення сучасної науки), розважальні (виступають засобом релаксації), спеціальні (задовольняють інтереси конкретної аудиторії);
- за віком читачів: дитячі, молодіжні, для зрілого віку, для літніх людей, сімейні;
- за територією розповсюдження: транснаціональні, центральні або всеукраїнські; регіональні – обласні, міські, районні, зональні;
- за періодичністю виходу: ранкові і вечірні, щоденні, щотижневики (ті, які не втрачають свого значення й цікавості для читачів

протягом досить довгого часу), щомісячні, видання, що виходять за спеціальними нагодами [49, с. 7–8].

Традиційно друковані ЗМІ поділяють на газети та журнали.

Журнали – це періодичні видання, матеріали якого здебільшого не мають оперативного характеру, мають постійну рубрикацію, відзначаються великими розмірами та художньо-публіцистичним характером [73, с. 307].

Газети – це періодичні видання, котрі виходять через короткі проміжки часу, містять рекламу та оперативну інформацію про актуальні суспільно-політичні, виробничі, наукові питання [73, с. 306].

Станом на 1 січня 2000 року в Україні було зареєстровано 3925 періодичних друкованих видань, серед яких – 2551 газета та 1374 журнали.

Сьогодні спостерігаємо тенденцію до зниження тиражів та продажу газет і журналів через активне проникнення Інтернету в інформаційний простір. Тому більшість видавництв спрямовують свою роботу на кооперацію з сучасними засобами масової інформації: створюють офіційні сайти газет, на яких дублюють статті, активно розвивають сторінки в соцмережах, пов'язують газети з телеканалами.

Незважаючи на всеохопний розвиток комп'ютерних засобів, друковане слово й надалі посідатиме чільне місце в національному інформаційному просторі, адже воно є матеріальним зберігачем інформації. Типологія друкованих ЗМІ перебуває у стані розвитку та налічує велику кількість різнотипних класифікацій.

1.3 Мовна норма – центральне поняття культури мови

Сучасна українська літературна мова як оброблена форма загальнонародної мови характеризується наявністю сталих норм, які є обов'язковими для усіх членів суспільства. Тому поняття мовної норми становить особливий інтерес для учених-лінгвістів. Починаючи із 60-х років ХХ ст. вітчизняні науковці розробляють теоретичні проблеми, що

стосуються норм літературної мови, зокрема: поняття літературної норми (Л. Струганець, С. Єрмоленко, С. Карпіловська), критерії її виділення (Н. Сулима, М. Пилинський), варіативність норми (Л. Пономарьова, Н. Жилиєва), стабільність і змінність норми (Т. Коць, О. Черемська, М. Зарінова), типологія мовних норм (Н. Шульська, Я. Гаврилова, О. Пономарів, Л. Струганець) та ін. Теорія норми є предметом пильної уваги російських учених (Л. Щерба, Г. Винокур, В. Виноградов, Ф. Філін та ін.), празьких (Л. Матезіус, Б. Гавранек, Л. Єдлічка тощо) і німецьких мовознавців (Д. Неріус, П. фон Поленц, Й. Єрден та ін.).

Різноаспектність підходів до вивчення цього явища призводить до відсутності однаковості в трактуванні поняття «мовна норма».

Учені розглядають мовну норму як категорію історичну та простежують її зв'язок із розвитком суспільства. Тому вказують на двоїстий характер норми: з одного боку – це явище мови, а з іншого – мовна норма виступає і як явище суспільне.

С. Єрмоленко, Г. Мацюк, М. Пилинський, В. Русанівський, Г. Яворська слушно зауважують, що норма має історичний характер, змінюється зі зміною епохи й етапів суспільного життя. Зокрема, М. Пилинський під нормою літературної мови розумів «реальний, історично зумовлений і порівняно стабільний мовний факт, що відповідає системі й нормі мови й становить єдину можливість або найкращий для даного конкретного випадку варіант, відібраний суспільством на певному етапі його розвитку зі співвідносних фактів загальнонародної (національної) мови в процесі спілкування» [61, с. 14]. Л. Мацько зазначає, що норма властива кожній національній літературній мові і розуміє під цим терміном «історично сформований і суспільно усвідомлений стандарт, вироблений літературною традицією, який регулює мовленнєву діяльність у її типових функціонально-комунікативних різновидах» [44, с.168]. О. Пономарів, подаючи у своїх працях відомості про норми сучасної української літературної мови, доводить, що норма – це сукупність загальновизнаних мовних засобів, що

вважаються правильними та зразковими на певному історичному етапі [63, с. 20].

Також дослідники вказують на соціальний характер цього поняття, що виявляється у дотримуванні мовцями наявних у суспільстві вимог щодо слововживання, вимови, написання тощо. Російський мовознавець С. Ожегов одним із перших запропонував таке визначення: «Норма – це сукупність найбільш придатних («правильних», «кращих») для обслуговування суспільства засобів мови, що складається як результат добору мовних елементів (лексичних, вимовних, морфологічних, синтаксичних) з існуючих, наявних, утворюваних знову чи добутих з пасивного запасу минулого у процесі соціальної, у ширшому розумінні, оцінки цих елементів» [54, с. 15].

Л. Струганець констатує, що «мовна норма нерозривно пов'язана із колективом мовців, а на вищому щаблі – як норма літературної мови – із певним людським суспільством, з усіма його інституціями аж до держави включно» [72, с. 36]. У «Словнику лінгвістичних термінів» подано таку дефініцію: «Мовні норми – це закріплені в практиці зразкового використання мовні варіанти (у галузі вимови, слововживання, граматичних та інших мовних засобів), які найкраще і найповніше з числа співіснуючих виконують свою суспільну роль» [15, с. 156]. Це визначення доповнено в Енциклопедії української мови, зокрема зазначено, що мовна норма – це сукупність мовних засобів, які відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування в певний період розвитку мови й суспільства [22, с. 420]. Румунський мовознавець Е. Коссеріу розуміє норму як сукупність найбільш стійких, традиційних реалізацій елементів мовної структури, відібраних і закріплених суспільною мовною практикою [33, с. 555].

На нашу думку, найбільш ґрунтовним є визначення, запропоноване М. Жовтобрюхом: «Норма – це історично зумовлені, відносно стабільні реалізації мовної системи, такі реалізації, що закріплені в кращих зразках мовотворчості і яким віддає перевагу освічена частина суспільства; вони є ідеалізованим втіленням того загального, що вважається обов'язковим у

незліченних конкретних актах мовленнєвої комунікації поміж окремими індивідуумами» [23, с. 11].

Отже, норма літературної мови – це сукупність загальноприйнятих, історично зумовлених та стабільних реалізацій мовної системи, закріплених у процесі спілкування певного суспільства.

М. Пилинський у монографічному дослідженні «Мовна норма і стиль» виокремлює основні критерії літературної норми та визначає принципи їхнього застосування: територіальний критерій (культурно-історичний), критерій авторитетних письменників, критерій визнаних зразків, критерій мовної традиції, критерій відповідності законам мови, системі, структурі мови, критерій поширеності (статистичний), національний критерій, формально-логічний критерій, естетичний критерій [60, с. 100–103].

Культурно-історичний (територіальний) критерій є одним із основних під час визначення орфоепічних норм, оскільки враховує належність мовних фактів до мови населення чітко окресленої території, на якій побутують певні мовно-літературні традиції. Критерій мови авторитетних письменників є найбільш поширеним і передбачає нормативність мовних фактів тоді, коли їх можна підтвердити посиланням на твори авторитетних письменників минулого й сучасності. Критерій визнаних зразків ґрунтується на зразках, позбавлених виразного авторства – вимова акторів театрів і дикторів телебачення, урядові документи, наукова і науково-педагогічна література, правописні кодекси і підручники. Статистичний критерій враховує регулярність уживання мовного явища.

Дослідники пов'язують національний критерій із прагненням максимально використовувати всі ресурси рідної мови і розглядають насамперед у поєднанні із системним критерієм, суть якого полягає у відповідності мовних явищ внутрішнім законам системи мови. Звертаємо увагу і на естетичний критерій, що базується на доцільності вибору мовно-виражальних засобів та їхній відповідності певному функціональному стилю.

Абсолютною умовою кодифікації літературної норми є застосування цих критеріїв комплексно.

Автори колективної монографії «Літературна норма і мовна практика» диференціюють критерії на зовнішні (соціально-культурні) і внутрішні (системні). До першої групи належать: культурно-історичний критерій, критерій мовної традиції, критерій поширеності, або статистичний, критерій загальноновизнаних зразків. Внутрішніми критеріями є відповідності мовної норми системі, структурній організації мови, зумовленість внутрішньомовними законами розвитку [22, с. 20–21].

Відомі також дев'ять критеріїв «мовної правильності», висунутих польським мовознавцем В. Дорошевським: 1) формально-логічний, 2) національний, 3) естетичний, 4) географічний, 5) індивідуально-авторський, 6) історичний, 7) сценічний, 8) шкільний, 9) орфографічний [89, с. 123].

Сучасні мовознавці (А. Шамота, С. Єрмоленко, В. Ткаченко, Т. Харитонova, О. Ткаченко, Г. Яворська) «як один із важливих критеріїв нормативності виокремлюють чинник лінгвістичної свідомості – три типи ставлення до норми української літературної мови: «романтичний», «європейський» та «елітарний» [62, с. 31]. За «романтичним» типом процеси нормування орієнтувалися на народорозмовне мовлення, а європейська модель стосується запозичених слів. Прихильники «елітарного» типу «пропонують форму, що є витвором фахівців, які оцінюють той чи той варіант щодо його відповідності духові української мови» [21, с. 8–10].

Провідними залишаються критерії відповідності системі, визнаних зразків, територіальної поширеності, які пов'язаний з основними ознаками норми – системністю, зразковістю і поширеністю.

У сучасній лінгвістиці активно розглядають співвідношення понять «норми» і «системи». Найбільш яскраво це описав у своїх працях Е. Косеріу. Учений чітко розмежовує і визначає поняття «норма» і система»: «У структурах, з яких складається мова, важливо розрізняти те, що є

нормальним, або загальним (норма) і те, що є функціональним і дано в протиставленні (система)» [33, с. 173]. На підтвердження розуміння норми як системного явища вказують думки про те, що система охоплює еталони і техніку для відповідної мовної діяльності, а норма містить моделі історично реалізовані за допомогою цієї техніки і за цими шаблонами.

Стосовно мовної системи літературна норма характеризується стабільністю, відносною єдністю, що забезпечує функціонування літературної мови. Ознака єдності літературної норми базується на надтериторіальному характері літературної мови, а вимогу стабільності варто узгодити з природною мінливістю. Цьому відповідає принцип динамічності, який застосовують у вітчизняному мовознавстві.

Мовні норми мають різну міцність та стійкість. Є норми, які ніколи не порушуються мовцями. Наприклад, ніхто не помиляється в узгодженні прикметника з іменником або визначенні роду більшості іменників. Найбільш стійкою літературна норма є на синтаксичному рівні.

Але мова перебуває в постійному розвитку: одні норми відходять у минуле, інші зароджуються. «Дуже активно під безпосереднім впливом живомовної стихії відбувається проникнення в літературну мову нових наголосів, які починають вживати паралельно зі старими нормативними, а інколи й повністю їх витісняють» [72, с. 38]. Найпомітніші зміни фіксують на лексичному рівні. Лексика безпосередньо пов'язана з дійсністю, тому слова з'являються тоді, коли виникає потреба номінації нових предметів або явищ, або зникають разом з ними.

М. Пилинський визначає основні тенденції змін норми:

- 1) перехід норм з одного функціонального стилю до іншого у зв'язку з суспільними причинами (публіцистичний стиль поєднує в собі деякі ознаки художнього і наукового, а норми наукового стилю часто проникають у художню літературу);
- 2) зближення норм усної і писемної мови;

3) орієнтування норм сучасної української літературної мови не тільки на художній стиль, але й на публіцистичний, науковий, офіційно-діловий тощо;

4) стилістична спеціалізація нормативних варіантів, особливо регіонального або діалектного походження [60, с. 54–55].

Відображенням динамічних властивостей норми є варіантність, суть якої полягає у тому чи тому виборі співіснуючих однозначних елементів у мовній системі. Саме з можливістю вибору науковці пов'язують проблему норми. Поява бажаних і небажаних варіантів у кожній мові спричинена особливостями функціонування мови у певному суспільстві. Варіанти, що не мають стилістичного забарвлення або додаткових відтінків значень, стають варіантами-дублетами, яких краще позбутись. Під час вибору доцільного варіанта мовознавці посиляються на авторитетність джерела та статистичні дані. «Найкращий» варіант визнають нормою літературної мови, а інші існують як паралельні форми. «Коли ж варіанти набувають додаткових виражальних можливостей, вони стають синонімами – ідеографічними або стилістичними, тобто позиційною, контекстуальною або функціонально-стилістичною нормою [60, с. 83].

Суттєвою ознакою літературної норми є стилістична диференціація – це існування специфічних засобів, «закріплених за формою мови (усною чи писемною), за певним функціональним стилем мови або за конкретною стилістичною ситуацією» [72, с. 40].

Уся лексика сучасної української літературної мови зі стилістичного погляду поділяється на стилістично нейтральну (вільно вживається в усіх стилях) та стилістично забарвлену. До останньої групи належать терміни, номенклатурні назви, професіоналізми, діалектизми, жаргонізми, арготизми, поетичні неологізми, застарілі слова та ін.

Особливу увагу привертають стилістичні зміни наприкінці XX — на початку XXI ст. як наслідок соціально-політичної, економічної, науково-технічної, культурної та суспільно-духовної динаміки. В умовах розбудови

української державності відбуваються «активні процеси переорієнтації номінацій, зміни соціальних конотацій, реактивації і пасивізації лексико-семантичних засобів, термінологізації і детермінологізації лексичних одиниць» [72, с. 40].

Найістотнішою ознакою, що характеризує літературну мову, є кодифікація норми – її офіційне визнання та фіксація в авторитетних словниках, граматиках, довідниках. Критеріями кодифікації норми виступають:

- 1) відповідність певного явища структурі української мови;
- 2) регулярна відтворюваність мовних елементів освіченими носіями літературної мови у процесі спілкування;
- 3) визнання явища як нормативного.

Позитивними є те, що кодифікація дозволяє замінити «інтуїтивні уявлення про норму (імпліцитна норма) знанням норми (експліцитна норма) та сприяє стабільності термінологічної мовної норми на всій території поширення мови» [11, с. 23].

Сучасний кодифікаційний процес спрямований на уточнення або заміну дизпозитивної норми імперативною.

Проаналізувавши поняття норми констатуємо, що досі існують розбіжності в наукових дефініціях, оскільки мовознавці за основу беруть різні ознаки та критерії виділення мовних норм. Незалежно від різниці в поглядах окремих науковців усі визначення норми вказують на її суспільний та історичний характер. Характерними ознаками мовної норми є стабільність, стійкість, обов'язковість, варіантність, стилістична диференціація та кодифікація.

1.3.1 Типологія мовних норм

Важливим завданням як з теоретичного, так і з практичного погляду є диференціація основних типів літературних норм. Розбіжності лінгвістів у наукових дефініціях, визначенні критеріїв виділення мовних норм та їхніх ознак призводять до відсутності єдиної класифікації. Учені характеризують вказане явище з різних поглядів, за різними параметрами, зокрема виділяють норми рівнів мовної структури, окремих функціональних стилів, мови і мовлення тощо.

Одним із перших докладну типологію розробив М. Пилинський, урахувуючи характерні ознаки норм, реальний поділ мови на функціональні стилі, поділ норм на норми мови і мовлення. Усі норми скласифіковано на недиференційовані загальномовні норми, функціонально-стилістичні норми мови, функціонально-стилістичні норми мовлення та ситуативні стилістичні норми мовлення. До норм першого класу лінгвіст зараховує «усі мовні факти, які на рівні мови не виявляють чіткої функціонально-стилістичної належності, тобто найзагальніші норми вимови, словозміни, синтаксису, словотвору й загальноповсякденної лексики та фразеологію» [60, с. 14]. Вони є найбільш обов'язковими, а їх порушення робить спілкування неможливим. Другий тип становлять мовні засоби, які вже диференціювалися в функціонально-стилістичному відношенні на рівні мови. Порушення цих норм породжує неправильне вживання наявних мовних засобів або творення неіснуючих у мові слів, конструкцій тощо. Ситуативно-стилістичні норми мовлення, пов'язані з індивідуальною оцінкою всієї багатоманітності ситуацій реальної дійсності й конкретного мовного матеріалу, що їх відбиває.

Науковець А. Токарська виділяє три різновиди норм мови: літературні, стильові та стилістичні. Літературні норми мови – це ознаки, правила літературно опрацьованого мовлення, яке є зразком писемної та усної форм спілкування. Літературні норми порівняно із загальнонародною нормою є диференційованими. Вони мають вищий ступінь загальнообов'язковості й

більше обмежень. Сильові норми регулюють спосіб добору й організації мовних засобів у певному типі мовленні, у функціональному стилі. Вибір стилю і визначає стильову норму (офіційно-діловий чи художній стиль, науковий чи розмовний) тощо. Стилiстичні норми – це норми, що діють у межах літературної норми і регламентують не лише првилньність мовлення, а й доцільність та довершеність його відповідно до умов спілкування [74, с. 5].

Л. Струганець у своєму дослідженні «Диференційні ознаки норми літературної мови» розрізняє дескриптивну та прескриптивну норми. У літературній мові дескриптивними є майже всі норми, що регулюють функціонування граматичних категорій. Дескриптивна норма – це така норма, що відповідає фактичному вжитку лексем, словоформ, мовних конструкцій, які прийняті носіями мови.

Характерними ознаками цієї норми є такі:

- 1) вона детермінована лише системою мови і її внутрішніми закономірностями;
- 2) вона еволюціонує в процесі зміни й одночасно зі зміною в системі мови;
- 3) вона не унеможливорює жодних реальних, реалізованих і тих, які реалізуються, перспектив мовної системи, тобто визначається варіантністю [72, с. 37].

Прескриптивна норма базується на висновках лінгвістів щодо правильності чи неправильності тієї чи тієї форми. Стабільність прескриптивної норми залежить від культурно-історичної ситуації, мовної структури та особливостей генези її літературної форми. Реально вживані в мові словоформи, лексеми, мовні конструкції не завжди відповідають установленим зразкам, адже на них позначаються і стилістичний потенціал, і екстралінгвальні чинники, і постійні внутрішньосистемні пошуки. Наслідком визнання норми є кодифікація [21, с. 18]. Такого ж поділу дотримуються Г. Фаска, Л. Скворцов і Н. Валгіна. Оскільки варіативність є характерною ознакою норми, існування цієї класифікації вважаємо доцільним.

За рівнем міцності (стійкості) літературні норми поділяють на сильні (стійкі) та слабкі (нестійкі). Реалізація регулярних, традиційних кодифікованих мовних одиниць у писемній практиці – це сильна мовна норма, наприклад, історичні чергування *о, е з і; г, к, х з ж, ч, ш* та *з, ц, с*. Слабка мовна норма – нестійка норма, яка пов'язана з регулярним відхиленням від кодифікованих правил, із тенденцією до порушення наголошування, вимови, слововживання, орфографії [34, с. 265–269]. Виявом слабкої норми є, наприклад, порушення синтаксичних зв'язків між словами (норм керування й узгодження): *згідно наказу, экзамен по літературі* замість *згідно з наказом, экзамен з літератури*.

Науковці розрізняють також символічну й прагматичну мовні норми. Символічна норма – це норма, що пов'язана з ідеальним звуковим і графічним образом мови [34, с. 255]. Прагматична норма – це використання мовних засобів для досягнення порозуміння між мовцями.

Найпопулярнішою є класифікація норм за співвіднесеністю їх із різними рівнями мовної системи. Відповідно розрізняють такі структурно-мовні типи норм:

- 1) орфоепічні (норми правильної вимови);
- 2) акцентуаційні норми (норми правильного наголошування);
- 3) лексичні норми (розрізнення значень і семантичних відтінків, закономірності лексичної сполучуваності);
- 4) словотвірні норми (регулюють вибір морфем, їх розташування і сполучення у складі слова);
- 5) морфологічні норми (регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами);
- 6) синтаксичні норми (регулюють вибір варіантів побудови словосполучень і речень);
- 7) стилістичні норми (доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, відповідній ситуації спілкування);

8) орфографічні норми (написання слів);

9) пунктуаційні норми (уживання розділових знаків) [83, с. 137–138].

Досліджуючи нормативний аспект культури мови, С. Виноградов виділяє норми вимови й наголосу, орфографічні, пунктуаційні, граматичні (словотвірні, синтаксичні, морфологічні) та лексико-фразеологічні норми [13, с. 129]. С. Єрмоленко не ототожнює норми з рівнями мовної структури, але виокремлює орфографічні, словотвірні, орфоепічні, фразеологічні, граматичні, лексичні та стилістичні норми [22, с. 420–421]. О. Пономарів також розглядає всі ці норми, окрім орфографічних [60, с. 20–36]. Зазначену класифікацію було впроваджено понад 20 років тому, однак вона залишається актуальною й дотепер.

Опис наявних класифікацій засвідчив глибокий інтерес науковців до проблеми мовної норми. Найбільш поширеною і досліджуваною є класифікація норм за віднесеністю до субрівнів мовної системи. Норма існує на усіх мовних рівнях, тому виокремлюємо орфоепічні, орфографічні, акцентуаційні, словотвірні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, пунктуаційні та стилістичні.

1.3.2 Поняття мовних аномативів та їхні різновиди

У сучасній лінгвістиці особливої актуальності набуває вдосконалення редагування та підвищення рівня грамотності в сучасних друкованих виданнях, оскільки тексти рясніють різноманітними огріхами та відхиленнями від норми. Це утруднює сприймання інформації, заважає мовному самовираженню особистості й нівелює авторитет автора.

Учені використовують різні терміни для позначення явищ, пов'язаних із порушенням мовної норми, зокрема Ф. Бацевич вважає, що на роль позначення родового поняття стосовно всіх можливих аномалій, помилок, неточностей, відхилень від норм, неправильностей тощо могло б претендувати словосполучення «мовна девіація» [3, с. 19]. У нашій роботі ми

використовуватимемо термінолексему помилка як найбільш поширену й загальновідому.

Протягом останніх десятиріч науковці розглядають феномен помилки з різних аспектів: дослідження помилки з метою удосконалення мовлення, підвищення рівня грамотності мовців (О. Сербенська, Б. Антоненко-Давидович, Н. Бабич, М. Волощак тощо); причини виникнення анормативів і шляхи їх попередження та усунення (Н. Алгазіна, І. Дацюк); визначення помилки об'єктом спостережень за психічними процесами (В. Вундт, Р. Мерінгер, Т. Ваймер, Ю. Красиков, Д. Богоявленський, Г. Мchedlishvili); помилка як проблема едитології (А. Капелюшний, З. Партико); вивчення анормативів у тісному звязку з проблемами нормативності у засобах масової інформації (М. Яцимірська, С. Єрмоленко, І. Заліпська, Н. Шульська, Л. Боярська, А. Яворський, О. Стишов).

О. Сербенська вважає, що мовні помилки – це відхилення від чинної мовної норми, прийнятої в суспільстві, яке плекає гарну літературну мову та дбає про функціонування естетично досконалих текстів [68, с. 525]. За Т. Бондаренко, помилка – це анорматив, тобто таке ненормативне лінгвоутворення, що виникає внаслідок невмотивованого порушення літературної норми і є результатом неправильних мисленнєвих операцій [8, с. 110]. Уперше в історії мовознавства дослідниця здійснила системний опис помилки у дисертації «Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів»: розробила типологію мовних помилок та критерії їх виявлення під час редагування газетних текстів, простежила типологічні ознаки анормативів, з'ясувала причини виникнення помилок кожного типу тощо. У своїй дисертації лінгвіст пропонує класифікацію анормативів за співвіднесеністю їх із рівнем мовної системи: орфографічні, лексичні, синтаксичні, морфологічні, словотвірні, фразеологічні, стилістичні, пунктуаційні, акцентуаційні, орфоепічні помилки. Подано також запропоновані Т. Бондаренко і різновиди цих анормативів.

З-поміж лексичних помилок дослідниця виділяє плеоназми, тавтологію, семантичну модифікацію лексем, порушення лексичної сполучуваності, інтерференци та росіянізми. Морфологічні анормативи класифікує залежно від частиномовної належності ненормативної одиниці: неправильне визначення граматичного роду іменників, порушення норм утворення ступенів порівняння прикметників, уживання активних дієприкметників теперішнього часу. Синтаксичні поділяє на помилки в побудові словосполучень (відсутність необхідного прийменника, порушення форм дієслівного керування, неправильний вибір прийменника) і помилки в структурі речення (неправильне утворення ряду однорідних членів речення, пропуск слів, змішування прямої і непрямої мови, неправильна відмінкова форма сполучуваного слова). До стилістичних автор зараховує ті помилки, які порушують стиль викладу матеріалу: порожні фрази, зайва емоційність і патетика, невиправдане поєднання елементів різних стилів в одному тексті, стилістично невмотивоване використання іншомовних слів.

З. Партико пропонує загальну класифікацію, яка базується на відхиленнях від постулатів редагування і виділяє такі види: інформаційні («помилки в контексті, реципієнтський, суспільний інформації» [57, с. 94–97]), модальні й фактичні (неправильне відношення матеріалу до дійсності, опис псевдореальності), темпоральні, локальні, ситуативні (відхилення часу, місця, ситуації, зазначених у публікації, від часу, місця, ситуації у світі, описуваному в тексті), кодувальні (у коді знака (слова) є відхилення від норми), відображувальні («у реципієнта при сприйманні знака виникає інший відображений образ, ніж в автора повідомлення»), значеннєві (неправильне слововживання), тезаурусні («виникають у реципієнтів тоді, коли в повідомленні вживають знаки (слова), відсутні у їхньому тезаурусі або не мають жодних зв'язків з іншими словами тезауруса»), сприйняттєві («виникають лише в момент первинного сприймання повідомлення і спричинені певною двозначністю у тексті»), атенційні («порушення в повідомленні контактної функції мови й переключення реципієнтами уваги

на інші об'єкти»), копіювальні (трапляються у випадку копіювання повідомлення).

Дослідження й класифікацію помилок порозуміння, які потрібно виправляти під час редагування журналістського матеріалу, здійснив А. Капелюшний [70, с. 10]. Це такі різновиди: макроструктурні й мікроструктурні (лексична тавтологія в рубрикації в межах сторінки чи розвороту, ритмомелодики заголовків і підзаголовків у межах сторінки чи розвороту, невідповідність одного з текстів концепції сторінки чи номера, повторення структури речень, неврахування різниці між усним і писемним мовленням), психологічні (багатослівність, повтори, стандартизованість викладу, неточність у слововживанні), логічні помилки (порушення причиново-наслідкового зв'язку в тексті, неналежне розмежування в тексті тези й аргументів). Учений також виділяє фактичні, орфографічні, орфоепічні помилки, які розглядалися в інших класифікаціях.

Тип анормативу тісно пов'язують із причиною його появи. До основних причин зараховують: незнання літературних норм, інертність, байдужість у ставленні до проблем культури рідної мови, брак досконалих сучасних друкованих та електронних лексикографічних джерел. Однак дослідники стверджують, що більшість помилок зумовлена передусім інтерференцією – взаємодією мовних систем при двомовності. Поширеною в Україні є інтерференція між українською та російською мовами, що полягає в перенесенні особливостей російської мови в українську на різних її рівнях. З огляду на вищевикладене анормативи класифікують у контексті різновидів мовної інтерференції на фонетичні, лексичні та граматичні (синтаксичні, морфологічні) помилки.

Фонетичні помилки, які базуються на фонетичній інтерференції, виявляються в порушенні вимови окремих звуків і неправильному наголошуванні слів (орфоепічні та акцентуаційні помилки), наприклад: *женьський* – рос. – *женский*, укр. – *жіночий* (*Чому ти одягнув женьський халат?*). «Науковці визначають лексичну інтерференцію як двостороннє

зближення лексичних одиниць однієї чи різних мов, зумовлених їх семантичним використанням та як такої, що призводить до мимовільного порушення мовних норм» [14, с. 84], наприклад: *Харашо* – рос. – *хорошо*, укр. – *добре*. *Треба було харашо читати, щоб усе зрозуміти*. На граматичному рівні розрізняють морфологічну й синтаксичну інтерференцію. Відомий лінгвіст Л. Крисін, описуючи інтерференцію в морфології, пов'язує цей процес із мимовільною інтерпретацією граматичних категорій чужої мови через посередництво рідної [4, с. 34–35], приміром – ненормативне вживання відмінкових закінчень українських чоловічих прізвищ на *енко* за аналогією до морфологічних норм російської мови (у російській мові такі власні назви є невідмінювані): *вітати Шевченко* – *вітати Шевченка*. У синтаксисі вплив нерідної мови на рідну найбільше виявляється в моделях керування, зокрема, під впливом російської мови відбувається заміна одного прийменника іншим: *компанія по виробництву* – *компанія з виробництва*.

Існують чинники, що визначають проникнення російських елементів в українську мову:

- 1) «хибний престиж» російської мови;
- 2) російськомовне оточення;
- 3) незнання норм сучасної української літературної мови та обмежений словниковий запас;
- 4) часткова подібність планів змісту одиниць в українській і російській мовах.

Отже, помилка – це об'єктивне відхилення від норми, яке утруднює сприймання інформації. Типологічні особливості мовних і немовних помилок докладно описав у своїх працях А. Капелюшний, а Т. Бондаренко належить спроба системного опису феномена помилки. Класифікація аномативів за співвіднесеністю їх із рівнем мовної системи, яку розробила Т. Бондаренко набула популярності в сучасному мовознавстві.

1.4 Газета «33-й канал» як представник місцевої преси Вінниччини

У період стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, друкована преса досі потрібна значній частині українців, яка не має доступу до новітніх ЗМІ. Головним джерелом інформації про події міста чи області є регіональні друковані видання.

Регіональна преса – це друковані періодичні видання, які поширюються в межах будь-якого регіону України або мають більш виражене локальне значення, виходячи в окремому місті [81, с. 112–113].

С. Панченко вважає, що територія поширення інформації є «одним із головних параметрів, що визначає якісні та кількісні характеристики регіональної журналістики, а також організаційні умови її функціонування» [56, с. 101]. Місцева преса оперативно й доступно висвітлює локальні події та проблеми, представляє думки впливових у регіоні людей, орієнтується на культурні події, впливає на формування думок читачів, на здійснення політичного, морального вибору та допомагає вирішувати повсякденні соціальні проблеми. «Преса – це розум і серце нації: розум, що думає за свою націю, обмірковує всі її справи, підказує ті чи ті рішення; серце, що відчуває за націю, б'ється в такт мільйонів сердець, що не вміли б – без журналістів – знайти для своїх почувань відповідних слів та висловів», – говорить Є. Онацький [88, с. 2].

Газета має велику читацьку аудиторію та виступає важливим елементом її мовної культури. На жаль, сьогодні «місцеву пресу справедливо критикують за її недостатньо високий рівень, за порушення норм літературної мови на всіх рівнях – орфографічному, лексичному, фразеологічному, граматичному, фоностилістичному» [69, с. 1]. Кожна помилка, яку помічає людина на шпальтах друкованих ЗМІ закарбовується у сфері свідомого чи підсвідомого й заважає виробленню навичок грамотності.

У своєму дослідженні ми проаналізуємо мовленнєві неточності на шпальтах газети Вінниччини – «33-й канал». Н. Огороднік зазначає, що її

засновниками є співробітники редакції та Вінницька обласна асоціація редакторів ВОГО «Центр захисту журналістів». Спочатку із січня 1992 року виходила як додаток до газети «Третій поверх» [53]. Але уже через рік стала самостійним виданням. Перші номери вміщували інформацію бульварного, розважального характеру, але із часом газета стала однією з найпопулярніших, тому що висвітлює нагальні проблеми мешканців міста та області. Видається з двома окремими додатками «33-й. Подільська радниця», «33-й Молодіжка»). Головний редактор газети – заслужений журналіст України Анатолій Жучинський – є уповноваженим комітету Верховної ради з питань свободи слова у Вінницькій обл., а заступник редактора Тетяна Редько є заслуженим журналістом України та головою постійної комісії обласної Ради з питань свободи слова, інформаційного простору та реформування державних і комунальних ЗМІ.

Газета визнана найтиражнішим періодичним виданням центру України. Вирізняється гостротою вибраних тем, критичними матеріалами щодо діяльності влади, резонансних подій. «33-й канал» нараховує шістнадцять сторінок, розміщення матеріалів та рубрик, на яких має досить постійну структуру. Перша сторінка містить «вікно» з назвою, числом, датою й ціною випуску, рекламу та анонс провідних публікацій. Наступні дев'ять сторінок – це матеріали про найважливіші політичні, економічні, соціальні, кримінальні події життя Вінниччини, спрямовані на оцінку читачів та жваве обговорення на сайті газети. Рубрики: «Новини тижня», «Під гострим кутом», «Реалії життя», «З місця подій», «Резонанс», «Хроніка подій», «Дискутуємо разом», «Події. Факти. Коментарі», «Журналістське розслідування», «Новини громади», «Точка зору» та ін. У рубриці «Калейдоскоп» переважають розважальні матеріали з життя артистів, співаків, політиків тощо, скандали та новини про місцеві святкування. Зрідка в номері з'являється сторінка з підзаголовком «Слідами ваших листів» – це публікації найцікавіших листів, відгуків на статті, написані журналістами. На останніх сторінках розміщено програму телепередач, рекламу та гороскоп на тиждень.

Редакція газети налагодила роботу видання в мережі Інтернет: створено офіційний сайт та сторінку у Facebook, на яких публікуються надруковані статті. Це сприяє миттєвому залученню читачів до обговорення певної проблеми.

Узявши за основу типології друкованих видань, проаналізовані в попередньому розділі, можемо охарактеризувати видання «33-й канал»:

- 1) за видом видання – газета;
- 2) за періодичністю – тижневик, виходить у середу;
- 3) за сферою поширення – регіональне;
- 4) за цільовим призначенням – громадсько-політичне;
- 5) за типом аудиторії – універсальне.

Висновки до розділу 1

Людину впродовж усього життя оточує найрізноманітніша інформація, створюючи своєрідне інформаційне поле. Інформація акумулює сукупний досвід людства. Потреба в інформації, в інформаційному спілкуванні – одна з найважливіших соціальних потреб. Поширенню інформації для широкого кола користувачів сприяють засоби масової інформації (ЗМІ).

ЗМІ виконують такі функції: пізнавальну (задоволення інформаційних потреб суспільства), інформаційну, ідеологічну, культурну, освітню (донесення певних знань до громадян), управлінську (мобілізація мас для вирішення конкретних завдань), рекреативну (отримання задоволення, зняття напруги), функцію критики й контролю (ЗМІ дають моральну та юридичну оцінку подій), спостереження за світом (збирання та поширення інформації), редагування (відбір та коментування інформації), оцінювання, що істотно впливає на формування громадської думки та суспільних настроїв.

Характерними ознаками засобів масової інформації визначають такі: 1) публічність (спрямованість на широке коло споживачів); 2) наявність різноманітних технічних засобів; 3) швидка передача інформації; 4) змінний характер інформації та аудиторії; 5) непряма взаємодія комунікаційних партнерів.

Одним із найбільш давніх засобів поширення інформації є друковані ЗМІ, об'єктом інформаційної діяльності яких є друкована масова інформація, яка поширюється у вигляді таких інформаційних продуктів як журнали, газети, бюлетені, альманахи, збірники, календарі тощо.

У науковому дослідженні ми опрацювали декілька класифікацій друкованих ЗМІ, проте всі вони містять такі характеристики: 1) за видом видання; 2) за періодичністю; 3) за сферою поширення; 4) за цільовим призначенням; 5) за типом аудиторії.

Також ми з'ясувати лінгвістичну сутність поняття «мовна норма» – це сукупність загальноприйнятих, історично зумовлених та стабільних

реалізацій мовної системи, закріплених у процесі спілкування певного суспільства. Розглянули типологію мовних норм сучасної української літературної мови. Найпопулярнішою є класифікація норм за співвіднесеністю їх із різними рівнями мовної системи, зокрема виділяють: орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, орфографічні та пунктуаційні норми.

Проте у сучасній лінгвістиці особливої актуальності набуває вдосконалення, редагування та підвищення рівня грамотності в сучасних друкованих виданнях, оскільки тексти мають чимало відхилень від норми – мовних анормативів. Це утруднює сприймання інформації, заважає мовному самовираженню особистості й нівелює авторитет автора.

У своєму дослідженні ми проаналізуємо мовленнєві неточності на шпальтах газети Вінниччини – «33-й канал». Саме цю газету вважають найтиражнішим періодичним виданням центральної України.

РОЗДІЛ 2. МОВНІ АНОРМАТИВИ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «33-Й КАНАЛ»

Ми опрацювали тираж газети «33-й канал» за 2015–2018 роки, зокрема 34 номери (близько 544 сторінки газетного тексту): №2 (07.02.2015 р.), №17 (22.04.2015 р.), №20 (13.05.2015 р.), №25 (17.06.2015 р.), №36 (02.09.2015 р.), №42 (14.10.2015 р.), №44 (28.10.2015 р.), №2 (06.01.2016 р.), №9 (24.02.2016 р.), №15 (06.04.2016 р.), №21 (18.05.2016 р.), №24 (08.06.2016 р.), №27 (29.06.2016 р.), №44 (26.10.2016 р.), №1 (01.01.2017 р.), №7 (07.02.2017 р.), №37 (06.09.2017 р.), №38 (13.09.2017 р.), №40 (27.09.2017 р.), №42 (11.10.2017 р.), №49 (29.11.2017 р.), №6 (31.01.2018 р.), №8 (14.02.2018 р.), №9 (21.02.2018 р.), №10 (28.02.2018 р.), №18 (25.04.2018 р.), №19 (02.05.2018 р.); №21 (16.05.2018 р.), №22 (23.05.2018 р.), №23 (30.05.2018 р.), №24 (06.06.2018 р.), №25 (13.06.2018 р.), №26 (20.06.2018 р.), №27 (27.06.2018 р.).

Усі мовні помилки об'єднано в групи за таким принципом: «Орфографічні», «Лексичні», «Морфологічні», «Синтаксичні», «Пунктуаційні».

2.1 Орфографічні помилки

Орфографічна помилконебезпечність у текстах друкованих та електронних ЗМІ постає сьогодні чи не найважливішою проблемою в контексті якісного представлення української інформаційної продукції. Правописна культура як регіональних, так і всеукраїнських ЗМІ абсолютно не відповідає чинним лінгвістичним нормам у той час, коли освічений читач потребує не лише якісної інформації, але і її кваліфікованого представлення. Орфографічна лінгвокартина сучасних газет викликає велике занепокоєння. Наявність великої кількості мовних огріхів орфографічного характеру, виявленої в результаті вичитування журналістських текстів газети «33-й

канал», показує надзвичайно невтішну ситуацію щодо мовної компетенції багатьох українських журналістів і редакторів.

Т. Бондаренко пропонує виділяти два етапи неправильного написання слів: 1) власне орфографічні помилки – неправильні варіанти написання слів, що засвідчують порушення орфографічного правила і для яких альтернативно існує мовна одиниця, написання якої встановлюється орфографічною нормою; 2) невласне орфографічні помилки – створюють значення лінгвоодиниці, але не фіксують порушення орфографічної норми» [9, с. 5]. Невласне орфографічні помилки виникають на етапі комп'ютерного складання тексту, тоді як власне орфографічні аномативи свідчать про брак відповідних лінгвістичних знань при написанні журналістських матеріалів та у процесі їхнього редагування.

Дослідження фіксованих орфографічних ненормативних утворень на сторінках проаналізованого періодичного видання засвідчило кількісну перевагу власне орфографічних помилок над невласне орфографічними аномативами. Різноманітність цих нормативів ілюструє неналежну роботу редакторів в окремих помилкобезпечних місцях. У проекції на редакторську діяльність доцільною видається класифікація власне орфографічних помилок у друкованих текстах, запропонована Т. Бондаренко. Вона побудована на врахуванні типів орфограм за співвідношенням із графічним знаком (буквених і небуквених (апостроф, дефіс, контакт, пропуск, рисочка)) [9, с. 5].

Найбільш частотною серед помилок, співвідносних з буквеними орфограмами, є порушення фонетичних правил милозвучності мови. У кожному з проаналізованих номерів газети «33-й канал» без винятку виявлено аномативне вживання у/в, з/із/зі (зо), і/й, сь/ся.

І. Чергування у/в, що становить 34% (268 помилок) від усіх орфографічних аномативів.

1. Потрібно було вжити у:

а) між приголосними: «...від **в**трати крові...» (№2, 07.01.2015, с. 2); «...знають **в**сі...» (№2, 07.01.2015, с. 2); «...заберуть **в**се...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...й **в**казав місце...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...однак **в** бюджеті...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...який **в**же брав участь...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...правоохоронець, **в** якого найкращі показники...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...прибули на тривожний виклик **в**же за дві хвилини...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...з директором **в** кабінет...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...хлопців **в**бивають кулями...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...скоротилось **в**двічі...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...й **в**дарив грім...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...якраз **в**вімкнула новини...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...так **в**же триває більше року...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...проливним дощем **в** надії зустрічі...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...хоча він **в**же був убитим...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...він хотів **в**тілювати нові технології...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...указ **в**же з'явився на сайті...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...зараз **в**же помітне покращення...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...син був **в**дома...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...він загинув **в**наслідок пожежі...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...допоможіть **в**рятувати життя...» (№44, 28.10.2015, с. 10); «...11 клас **в** цій школі...» (№2, 06.01.2016, с. 2); «...але ж **в**сіх не пересадять...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...був **в**певнений у своїх покровителях...» (№15, 06.04.2016, с. 5); «...пройдуть **в** нашу поліцію...» (№15, 06.04.2016, с. 6); «...замінять **в**сі...» (№21, 18.05.2016, с. 3); «...теж **в**бивав наших...» (№21, 18.05.2016, с. 4); «...тут **в**же реалізовував...» (№21, 18.05.2016, с. 4); «...чоловік **в**пав...» (№27, 29.06.2016, с. 4); «...щоб **в**шанувати...» (№44, 26.10.2016, с. 7); «...водій **в**дарив нас...» (№44, 26.10.2016, с.10); «...Юрій Педос **в**же дав доручення...» (№37, 06.09.2017, с. 2); «...10 тисяч **в** місяць...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...зараз **в**сі кричать...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...син **в**же піднімається...» (№40, 27.09.2017, с. 4); «...отримав **в**наслідок переохолодження...» (№6, 31.01.2018, с. 5); «...приїздить **в**се більше прочан...» (№9, 21.02.2018, с. 5); «...приписав **в**сі заслуги...» (№10, 28.02.2018, с. 6); «...за кілька годин **в**били двох

пенсіонерок...» (№18, 25.04.2018, с. 8); «...активістів в черговий раз...» (№24, 06.06.2018, с. 9); «...йдуть разом в школу...» (№26, 20.06.2018, с. 8) і т. д.

б) на початку речення перед приголосним: «...залишився цілісіньким. **Всі** бійці дякують...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...вартість. **Втім**, депутати Барської міськради все ж проголосували...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...дітям. **Вдома** на всіх чекають уроки з медицини...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...важко. **В** двох маленьких кімнатах...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...армії України... **В** неї два кулемети...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...людьми. **Вся** конституція...» (№17, 22.04.2015, с. 10); «...навколо себе. **В** першу чергу...» (№17, 22.04.2015, с. 10); «...іншим 20 та 24. **Вже** наступного дня...» (№20, 13.05.2015, с. 3); «залишилися у частині...» (№20, 13.05.2015, с. 3); «...грошима. **Вчора** прийняли рішення...» (№20, 13.05.2015, с. 3); «...та навіть мертві... **Вже** кілька разів...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...до корупційних схем. **Впевнені**, що перші особи району...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...не запрошував. **Всі** жителі...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...документи. **В** минулому році...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...гроші. **Вже** не продаватимуть продукти...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...батьки. **В** мамі був шок...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...не було. **В** мене дитина росте...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...в органах. **Впевнені**...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...перетворили на пекло. **В** селі немає магазину...» (№20, 13.05.2015, с. 8); «...авіації. **Вчителі** Діми...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...який оперував мою свекруху. **В** результаті...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...прес-службі. **Втім**, там виявились небагатослівними...» «...він хотів **втільовати** нові технології...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...був у нас. **Втім**, тоді Олександр Попов не знав...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...можуть. **Вже** рік ми не маємо права здійснювати перевірку...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...моїм друзям-волонтерам. **Взагалі** він хотів 25 тисяч...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...Говорухіна. **Вся** молодь...» (№15, 06.04.2016, с. 3); «...шахраїв... **Всіх**, хто має...» (№15, 06.04.2016, с. 5); «...у зоні АТО. **Всі** троє загиблих працювали...» (№21, 18.05.2016, с. 5); «...39 років. **В** одного з

них...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...голова. **В** третього відірвало...» (№27, 29.06.2016, с. 5); «...у СІЗО. **В**же за кілька днів його...» (№44, 26.10.2016, с. 7); «...районів! **В** Ямполі прості люди...» (№44, 26.10.2016, с. 8); «...початок... **В**сього в Ямпільському районі...» (№44, 26.10.2016, с.8); «...снайпер. **В**дячна хлопцям...» (№44, 26.10.2016, с.8); «...чого. **В** 23 роки я працювала у місті Києві...» (№1, 01.01.2017, с. 2); «...догану. **В**тім, нещодавно він знову пішов працювати...» (№7, 07.02.2017, с. 2); «...тіла. **В**ся справа в тому...» (№7, 07.02.2017, с. 4); «...лихоманки. **В**тім, місцеві...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...вантажівці. **В**тім, звідки взявся...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...у шпиталі. **В**же там дізнались...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...поки що не вдалося. **В**тім, слідчі...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...скромно. **В**тім, Антадзе таки...» (№40, 27.09.2017, с. 7); «...акцій. **В**тім, кожен...» (№42, 11.10.2017, с. 3); «...миттєво. **В** нього залишились...» (№49, 29.11.2017, с. 3); «...будівництва. **В**тім, якщо там буде...» (№8, 14.02.2018, с. 4); «...Ганною Семенівною. **В**тім, зустрітися ювіляр...» (№8, 14.02.2018, с. 6); «...швидко медичну допомогу. **В**же на березі потерпілий..» (№19, 02.05.2018, с. 6); «...у потерпілих. **В**же відомо, що він...» (№23, 30.05.2018, с. 6); «...людним. **В**тім, вже 2 вересня вінницькі...» (№23, 30.05.2018, с. 6); «...країною. **В**перше за роки незалежності завод підписав...» (№23, 30.05.2018, с. 6); «...свідомості. **В** зв'язку із тим, що тепер до армії призивають із 20 років...» (№24, 06.06.2018, с. 15); «...зв'язок. **В**ночі дружина відчула...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...терористами. **В**тім, вшанувати...» (№26, 20.06.2018, с. 9); «...не упізнавала... **В**же вдома упізнала нас...» (№26, 20.06.2018, с. 9) і т. д.

в) після паузи, що на письмі позначається комою, крапкою з комою, двокрапкою, тире, дужкою й крапками, перед приголосним: «По-друге, **в** групі також брудно» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...у всі інстанції, **в** тому числі...» (№20, 13.05.2015, с. 8); «...окрім нього, **в** місті є ще два...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...скандал, **в** якому фігурувала тонна турецького золота...» (№2, 06.01.2016, с. 2); «...доведеться звикати до нових назв, **в**

тому числі й вулиць Івасюка, Грохольських, Антоновича...» (№21, 18.05.2016, с. 4); «...ініше: вже о 7-й ранку...» (№44, 26.10.2016, с. 7); «...люди, вперше в історії...» (№7, 07.02.2017, с. 8); «...є комісії, в котрих більшість питань вирішуються...» (№37, 06.09.2017, с. 2); «...а вони, в свою чергу...» (№9, 21.02.2018, с. 5); «...малювати, вдома весь дизайн...» (№22, 23.05.2018, с. 8); «...уявити: все повторюється...» (№22, 23.05.2018, с. 9); «...операцій, внаслідок яких...» (№25, 13.06.2018, с. 3); «...втім, вже 2 вересня вінницькі активісти...» (№25, 13.06.2018, с. 6); «...експертів, в тому числі й міжнародних...» (№25, 13.06.2018, с. 7); «...на дорогах, в туалетах...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...пояснили, в свою чергу...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...грозу, вчора ввечері...» (№26, 20.06.2018, с. 7); «...дощ, втома від війни...» (№26, 20.06.2018, с. 9) і т. д.

2. Потрібно було вжити в:

а) між голосними: «...приземлилися у аеропорту...» (№20, 13.05.2015, с. 2); «..., мокрий від дощу, у обшарпаній шапці...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «то у одного із правоохоронців...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...скарги у активістів...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...в лікарню. У обох були переломи ніг...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...перевага у автономних комунікаціях...» (№20, 13.05.2015, с. 8); «...і перейти у онкологічне захворювання...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...у Василькові уже випав дощ із нафти...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...спрацювали сигналізації у автомобілях...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...опинився у епіцентрі скандалу...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...її дочка у одному класі з Владом...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...у клініці у Естонії...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...вони є у інших аптеках...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...поширене у Інтернет-мережі звернення...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...нині у офіційній відпустці...» (№9, 24.02.2016, с. 2); «...побачити у інтернет-версії...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...потрапила у аварію...» (№44, 26.10.2016, с. 10); «...і лише у одного соратника...» (№1, 01.01.2017, с. 3); «...посадили у автобуси...» (№1, 01.01.2017, с. 6); «...лікується у ендокринологічному диспансері...» (№38,

13.09.2017, с. 7); «...на лікуванні у ендокринологічному диспансері...» (№38, 13.09.2017, с. 7); «...розтину у обласній лікарні...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...ввести у експлуатацію...» (№42, 11.10.2017, с. 2); «...перебуває у окупованій Горлівці...» (№26, 20.06.2018, с. 4); «...оскаржений у апеляційному порядку...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...обвинувачували у організації...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...виникло у одноповерховій...» (№26, 20.06.2018, с. 7) і т. д.

б) після голосного перед більшістю приголосних (крім в, ф, льв, св, хв і под.): «...що у нас...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...ще у березні...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...забрати у народу...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...купання у розкоші...» (№2, 07.01.2015, с. 5); «...які у кінцевому результаті...» (№2, 07.01.2015, с. 7); «...страшна доля у такої країни...» (№2, 07.01.2015, с. 7); «...майже усіх...» (№17, 22.04.2015, с. 3); «...стосується усіх багатих...» (№17, 22.04.2015, с. 3); «...укладання асфальту у грудні 2014-го...» (№17, 22.04.2015, с. 6); «...у двоповерховому будиночку у Могилеві-Подільському...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...вона у сім'ї наймолодша...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...йому доводилося ночувати у сіні...» (№20, 13.05.2015, с. 7); «...звернулися у соціальні служби...» (№20, 13.05.2015, с. 7); «...бачили його у магазині...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...над Луганщиною у липні...» (№25, 17.06.2015, с. 2); «...завдання екіпажу у зоні АТО» (№25, 17.06.2015, с. 3); «кімнату у будинку...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «... трагедії у селищі...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...і у суботу...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...спочатку у мене...» (№36, 02.09.2015, с. 2); «...були закатовані у незалежній Україні...» (№36, 02.09.2015, с. 3); «...у минулому році у нашій лікарні...» (№36, 02.09.2015, с. 5); «...на базу у Житомирську область...» (№36, 02.09.2015, с. 5); «...переїхали у Гайсин...» (№42, 14.10.2015, с. 3); «...про сина у минулому...» (№42, 14.10.2015, с. 3); «...а Толя у легкому светрику...» (№42, 14.10.2015, с. 6); «...до Києва у пошуках кращої роботи...» (№42, 14.10.2015, с. 6); «...латав дірки у стелі...» (№42, 14.10.2015, с. 8); «...фахівця у галузі міжнародного права...» (№42, 14.10.2015, с. 3); «...до участі у семінарі...»

(№44, 28.10.2015, с. 2); «...став першою подією банку у регіоні...» (№44, 28.10.2015, с. 2); «...дивимося у майбутнє...» (№44, 28.10.2015, с. 3); «...переселення у сільську місцевість...» (№44, 28.10.2015, с. 5); «...позбутися усіх норм...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...фракцію у минулому...» (№44, 28.10.2015, с. 9); «залишилися у частині...» (№44, 28.10.2015, с. 10); «...1 травня у нас не вийшло здійснити терористичний акт...» (№2, 06.01.2016, с. 3); «...зневірені у бездіяльності офіційних органів влади...» (№2, 06.01.2016, с. 3); «...сколихнув Вінницю у перший день весни...» (№2, 06.01.2016, с. 4); «...сховалися у підсобці...» (№2, 06.01.2016, с. 5); «...злочин стався у місті Сумах...» (№2, 06.01.2016, с. 5); «...29 квітня у Гайсині...» (№2, 06.01.2016, с. 6); «...нині у Гайсині...» (№2, 06.01.2016, с. 6); «...при в'їзді у місто...» (№2, 06.01.2016, с. 6); «...адже у нього з керівництвом району конфлікт...» (№2, 06.01.2016, с. 9); «...був на прийомі у губернатора...» (№9, 24.02.2016, с. 2); «...живемо у демократичній країні...» (№9, 24.02.2016, с. 2); «...якщо у місті хтось знає хоч один магазин...» (№9, 24.02.2016, с. 2); «...на керівних посадах району у мене нема жодного магазину...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...а у Бердичівській лікарні...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...поїхала у Бердичів...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...не хотіла йти у коледж...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...були у директора в кабінеті...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...домагання у коледжі називають абсурдом...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...вона тоді у кабінеті директора була не сама...» (№9, 24.02.2016, с. 3); «...звинувачуючи його у хабарництві...» (№9, 24.02.2016, с. 8); «...активісти у Житомирі...» (№15, 06.04.2016, с. 3); «...мобілізували у серпні...» (№15, 06.04.2016, с. 3); «...поранення у зоні АТО...» (№15, 06.04.2016, с. 4); «...отримують заробітну плату у розмірі 2800...» (№15, 06.04.2016, с. 5); «...соціального вибуху у Брацлаві...» (№15, 06.04.2016, с. 5); «ледь не втратила у безглуздій аварії свого чоловіка...» (№15, 06.04.2016, с. 7); «...коли у місцевій амбулаторії...» (№21, 18.05.2016, с. 2); «...змушений їздити у Погребище...» (№21, 18.05.2016, с. 2); «...опинилася у санітарній зоні...» (№21, 18.05.2016, с. 3); «...знаходиться у житловому масиві...» (№21, 18.05.2016, с. 7);

«...проходити необхідні процедури у зручний час...» (№24, 08.06.2016, с. 2); «...набрали у бідони воду...» (№24, 08.06.2016, с. 2); «...всього у масштабній пожежі на нафтобазі...» (№24, 08.06.2016, с. 3); «...лікується у реанімаційному відділенні...» (№24, 08.06.2016, с. 4); «...вітер жене чорну хмару у напрямку Хмельницького...» (№24, 08.06.2016, с. 4); «...що у зону найбільшої небезпеки...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...коли у нас спалюють восени листя...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...повідомили кореспонденти у лабораторії...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...на Старому місті у будинках...» (№24, 08.06.2016, с. 6); «...у військовій частині у Гавришівці...» (№24, 08.06.2016, с. 6); «...виклав власну версію у соцмережі...» (№24, 08.06.2016, с. 7); «...вибух цистерни з ртуттю у селі...» (№24, 08.06.2016, с. 8); «...обмежили у пересуванні містом Києвом...» (№24, 08.06.2016, с. 9); «...вимагали у нас викуп...» (№24, 08.06.2016, с. 10); «...почали викликати на допити у Генпрокуратуру...» (№24, 08.06.2016, с. 10); «...хата у селі Хоменках...» (№24, 08.06.2016, с. 10); «...стріляли у головного лікаря онкодиспансеру...» (№7, 07.02.2017, с. 2); «...гумова куля влучила у ногу...» (№7, 07.02.2017, с. 2); «...постраждалого dopravили у реанімацію...» (№7, 07.02.2017, с. 3); «...був на конференції у Києві...» (№7, 07.02.2017, с. 4); «...запитати у ювіляра...» (№7, 07.02.2017, с. 4); «...генерала у розважальному закладі вже не застали...» (№7, 07.02.2017, с. 25); «...ми спробували у його прес-службі...» (№7, 07.02.2017, с. 5); «...нічого у їжі не насторожувало...» (№7, 07.02.2017, с. 6); «...інфекція проявлялася у різний час...» (№7, 07.02.2017, с. 9); «...залишатися у стаціонарі не захотіли...» (№7, 07.02.2017, с. 10); «...поранення у голову...» (№49, 29.11.2017, с. 4); «...жахіття у неділю...» (№49, 29.11.2017, с. 5); «...попросився у компанії пограти...» (№49, 29.11.2017, с. 5); «...за час служби у нас вже були подібні випадки...» (№49, 29.11.2017, с. 5); «...не очікував побачити у медичному закладі...» (№49, 29.11.2017, с. 8); «...обстеження у наркодиспансері...» (№49, 29.11.2017, с. 8); «...навчається у сусідньому селі...» (№49, 29.11.2017, с. 5); «...а у листопаді 2014 року...» (№49, 29.11.2017, с. 9); «...із проханням

забрати у мене години...» (№49, 29.11.2017, с. 9); «...була у лікарні...» (№49, 29.11.2017, с. 9); «...її чоловік знаходиться у зоні небезпеки...» (№9, 21.02.2018, с. 5); «...лікування у клініці...» (№9, 21.02.2018, с. 5); «...вдарив підлітка у груди...» (№9, 21.02.2018, с. 5); «...справа у тому...» (№9, 21.02.2018, с. 6); «...просимо розібратися у цій ситуації...» (№9, 21.02.2018, с. 6); «...коли у нашій хаті...» (№9, 21.02.2018, с. 6); «...а у березні цього року...» (№9, 21.02.2018, с. 8); «...що у колодязі вода стала білою...» (№9, 21.02.2018, с. 8); «...20 січня у Донецькому аеропорту...» (№9, 21.02.2018, с. 10); «...знайшли у лісі поблизу Сальника...» (№18, 25.04.2018, с. 3); «...забрали у таксиста іномарку...» (№18, 25.04.2018, с. 3); «...допомогу у розкритті злочину...» (№18, 25.04.2018, с. 4); «...перевантаження у нього...» (№18, 25.04.2018, с. 17); «...поклали у кардіологічний центр...» (№18, 25.04.2018, с. 18); «...балотувався у депутати...» (№25, 13.06.2018, с. 4); «...купили у його батьків цей будинок...» (№25, 13.06.2018, с. 4); «...часто з'являвся додому у нетверезому стані...» (№25, 13.06.2018, с. 5); «...будуть жити у нас...» (№25, 13.06.2018, с. 5); «...реабілітацію у Немирові...» (№25, 13.06.2018, с. 6); «...бюджету у новому році...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...ми зателефонували у приймальню директора...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...переадресували у профспілковий комітет...» (№26, 20.06.2018, с. 6); «...вилучила у нього телефон і ноутбук...» (№26, 20.06.2018, с. 9); «...клітинка у думаючої людини...» (№27, 27.06.2018, с. 3); «...Бо у цього...» (№27, 27.06.2018, с. 3) і т. д.

II. Чергування з/із/зі (зо), що становить 19 % (145 помилок) від усіх орфографічних анормативів.

1. Потрібно було вжити з у таких випадках:

а) перед голосним початку слова незалежно від паузи та закінчення попереднього слова: «...підібрати із України...» (№2, 07.01.2015, с. 3); у зв'язку із обмеженням (№20, 13.05.2015, с. 2); «...готові були вступати із «активісткою» в конфлікт...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...обіцяла розібратися із інцидентом...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...наступного дня із

Іллінецького райвідділу...» (№42, 14.10.2015, с. 3); «...буде адміністративне перейменування із облдержадміністрації...» (№2, 06.01.2016, с. 4); «...на Київській із однаковими...» (№44, 26.10.2016, с. 2); «...автобус із АТП...» (№44, 26.10.2016, с. 2); «...один із автомобільних номерів...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...я повернувся із АТО...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...найбільш важкий із усіх постраждалих...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...конфліктував із іншим...» (№37, 06.09.2017, с. 7); «...по боротьбі із організованою злочинністю...» (№37, 06.09.2017, с. 7); «...разом із учбовим навчанням...» (№37, 06.09.2017, с. 8); «...сотні звернень із одним запитанням...» (№38, 13.09.2017, с. 2); «...«тітушками» із інструкціями...» (№38, 13.09.2017, с. 2); Потім із одним молодшим за неї депутатом! (№42, 11.10.2017, с.2); «...контролює весь експорт із України...» (№42, 11.10.2017, с. 2); «...наш кореспондент хотів поспілкуватись із Анатолієм Стаховським...» (№42, 11.10.2017, с. 3); «...Володимир Яцишин разом із другом Сашком Куликом...» (№42, 11.10.2017, с. 5); «...вони із Іванова, жили на одній...» (№42, 11.10.2017, с. 5); «...разом із іншою соратницею Марією Вітер...» (№42, 11.10.2017, с. 7); «...це один із елементів гібридної війни...» (№42, 11.10.2017, с. 9); «...Цимбалюк із односельчанами...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...якщо в одного із оточення...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...податки із ось таких...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...одному із останніх номерів...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...погодився із усім...» (№37, 06.09.2017, с. 7); «...по команді із Адміністрації Президента...» (№38, 13.09.2017, с. 2); «...його із іншими опозиційними лідерами...» (№38, 13.09.2017, с. 2); «...зусиль України із отримання плану...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...багатодітна родина із Ольгополя...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...Світлана Тарасенко із Ольгополя...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...родом я із Одеси...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...висадити із автобуса...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...пенсіонери із опудалом...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...одному із адміністративних районів...» (№26, 20.06.2018, с. 3); «...фірми із іноземним...» (№26,

20.06.2018, с.5); «...стосунки із аграрним університетом...» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...не розпочати із області...» (№44, 26.10.2016, с. 2); «...Любов Томашева із Іванова...» (№44, 26.10.2016, с. 10) і т. д.

б) перед приголосним (крім с, ш), рідше сполученням приголосних початку слова, якщо попереднє слово закінчується голосним, а також на початку речення, після паузи: «...повернувся із чергування...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...вранці із ним поспішив...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...буває лише із мертвою людиною...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...не лише із чудом...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...домовився із трактористами...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...гостював у бабусі із батьками...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...мати із донечкою...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...жінка із дев'ятьма дітьми...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...умільці із міста...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...на полігоні із повним озброєнням...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...в строю із кулеметом...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...ще із телевізора...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...перекривали дорогу із вимогою...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...що із головою райради начебто ходимо до бані...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...у зв'язку із трагедією...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...повернувся із поламаними ребрами...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...проблеми із хребтом...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...повернувся із полігону...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...посварився із місцевими...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...не можна змішувати із культурою...» (№20, 13.05.2015, с. 7); «...колеги із Донецька...» (№20, 13.05.2015, с. 7); «...спільно із Британською радою...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...спільно із громадською мережею...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...набирала воду із криниці...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...виносили із палаючої будівлі...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...вода із них витікала...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...учні із батьками вибивали вікна...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...школа одна із кращих...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...сповзає із якогось пагорба...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...зняття недоторканості із першого командира батальйону «Айдар» Сергія Мельничука...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...матір загиблого айдарівця із Вінниці...» (№24, 08.06.2016, с. 5);

«...боротися із корупцією...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...вдалося зв'язатися із потерпілим головним лікарем онкодиспансеру...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...схеми, пов'язані із реалізацією гуманітарної допомоги...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...заступник головного лікаря із хірургічної роботи...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...погодження із профільним комітетом...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...приїжджав до мене із тортом...» (№25, 17.06.2015, с. 4); «...відпочивав на пляжі із друзями...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...жінка ладна була із кулаками кинутись...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...перебували із нами до останнього...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...конфлікт восьмикласника із вчителем...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...звернулась до районного відділу освіти із проханням...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...ходити на другому поверсі із парасольками...» (№36, 02.09.2015, с. 6); «...без погодження із громадою...» (№42, 14.10.2015, с. 18); «...переселенці із Донбасу...» (№42, 14.10.2015, с. 18); «...просив допомогти із ремонтом дамби...» (№42, 14.10.2015, с. 18); «...28-річного Петра Сизонюка із села Козятина...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...у момент трагедії із двома козятинськими пожежниками...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...Петро із Женею залишились там...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...щодня привозили пляшки із харчуванням...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...то стрибну із парашутом...» (№44, 28.10.2015, с. 8); «...сумку із грішми...» (№2, 06.01.2016, с. 1); «...втекли із місця злочину...» (№2, 06.01.2016, с. 1); «...та із Києва приїхав...» (№2, 06.01.2016, с. 1); «...донечка із чоловіком...» (№2, 06.01.2016, с. 7); «...забирали внука із пологового...» (№2, 06.01.2016, с. 7); «...поблизу із донецьким кордоном...» (№2, 06.01.2016, с. 10); «...яких йому вдалось завербувати із часів АТО...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «... «кришувателі» із числа народних депутатів...» (№15, 06.04.2016, с. 4); «...патріоти із СБУ...» (№15, 06.04.2016, с. 4); «...думаю, що із суду його забрали...» (№15, 06.04.2016, с. 8); «...гривень. Із місця злочину...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...у 2005 році. Із переплатою обійшлась...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...односельчан. Із 5-зарядної рушниці...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...до

суду. *Із невідомих причин...*» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...до себе. *Із коханим Олегом...*» (№38, 13.09.2017, с. 9) Вінниччини... *Із приємного* — заява голови ОДА(№26, 20.06.2018, с.2); «...знайомого. *Із місця злочину...*» (№26, 20.06.2018, с. 3); «...України. *Із похороном допомогла...*» (№26, 20.06.2018, с. 4); «...я живу. *Із труною...*» (№26, 20.06.2018, с. 4); «...у центрі міста. *Із собою принесли...*» (№26, 20.06.2018, с. 7), «...до бюджету. *Із 1 липня цього року мінімальна пенсія...*» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...розшуку... *Із нею ще спілкувались...*» (№26, 20.06.2018, с. 9); «...зникла... *Із колегами ми доправили...*» (№26, 20.06.2018, с. 9) і т. д.

2. Варіант із уживається переважно між свистячими й шиплячими звуками (з, с, ц, ч, ш, щ) та між групами приголосних (після них або перед ними).

Отже, треба було вжити із у випадках: «...спеціаліст з соціології...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...наліпили цілий ящикок пирогів з капустою...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...грошей з батьківського комітету...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...після суперечок з журналістами...» (№17, 22.04.2015, с. 7); «...у нас з собою було два автомати...» (№20, 13.05.2015, с. 3); «...допоміг з похованням...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...встановив порядок з нами намет...» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...він з дружиною...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...разом з ним...» (№25, 17.06.2015, с. 4); «...візьміть з собою необхідну документацію...» (№25, 17.06.2015, с. 10); «...більше часу проводить з батьками...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...вигнав з дому...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...разом з п'ятирічною донькою...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...нам з донькою обмежили доступ до кімнат...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...висадився «десант» з Києва...» (№2, 06.01.2016, с. 2); «...мати трьох малолітніх дітей з Малих Крушинців...» (№2, 06.01.2016, с. 5); «...ми прийшли в цей світ з відкритими долонями...» (№2, 06.01.2016, с. 6); «...на зустріч з вами...» (№15, 06.04.2016, с. 2) і т. д.

3. Варіант зі потрібно було вжити в таких випадках: «...не погоджується із звинуваченнями...» (№2, 07.01.2015, с. 2); «...гралась у

піжмурки із своїми братиками та сестричками...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...репліки із звинуваченням батьків...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...по роботі із зв'язками та громадськості...» (№42, 11.10.2017, с. 15); «...одна із свідків каже...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...до нас із станції...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...забрали активістів із шляху...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...самодіяльність із скасуванням пільг...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...разом із своїми друзями(№26, 20.06.2018, с. 3); «...визначитись із своїм майбутнім...» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...на площу із свічкою та молитвою...» (№26, 20.06.2018, с. 9); «...вони із зброєю стали...» (№44, 26.10.2016, с. 2) і т. д.

ІІІ. Чергування й/і, що становить 30 % (236 помилок) від усіх орфографічних анормативів.

1. І вживається, щоб уникнути збігу приголосних, важких для вимови:

а) після приголосного або паузи, що на письмі позначається комою, крапкою з комою, двокрапкою, крапками, перед словами з початковим приголосним звуком.

Отже, треба було вжити і в таких конструкціях: *«...забрав 75 тисяч гривень й втік із місця подій...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...дістав пістолет й почав вимагати гроші...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...кинув їх у пакет й втік...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...зупинив їх й знову почав погрожувати...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...зупинив їх й знову почав погрожувати...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...був дуже лагідним й добрим...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...отримав атестат й поїхав...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...закінчив лише дев'ять класів – й відразу працювати...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...виорали город, й знову рушив у АТО...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...перевели до танкістів, й Толя...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...високий на зріст й не влізе у танк...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...завжди веселий й мужній...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...хоч й ніколи не тримав у руках...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...побачили машину ППС й зробили зауваження...» (№20, 13.05.2015, с.*

4); «...які вилучать, **й** поїхати до райвідділу...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...розірвав **й** висипав...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...виростила сама, **й** держава жлдного разу мені не допомогла...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...обіллюсь бензином **й** підпалю все...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...домовились із військкоматом **й** за кожену повістку отримують гроші...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...відмовив **й** зник...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...схему, **й** з окупованих земель...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...відкрив рахунок **й** гроші «проходять»...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...пробув на лікарняному – **й** знову на посаді...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...придбав собі літак **й** ховає його...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...у демократичній країні, **й** кожен має право...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...як волонтер **й** підприємець...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...із товаришем він **йшов**...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...а як йти на війну...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...дані бійців, **й** вони досі у відкритому просторі...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...зателефонував товариш **й** повідомив...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...не дихав **й** саме це його врятувало...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...біг **й** горів на ходу...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...із тортом **й** любив порадитись...» (№25, 17.06.2015, с. 4); «...син був найстаршим серед чотирьох дітей **й** піклувався про кожного...» (№25, 17.06.2015, с. 4); «...разом з ним **й** моє життя...» (№25, 17.06.2015, с. 4); «...із вчителем, **й** вона вимагає...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...у одному класі з Владом **й** перша провокує конфлікти...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...звернулась до правоохоронців **й** вимагаю...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...на компроміс **йти** не хочуть...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...які він отримав, **й** допомогли йому...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...мав вечеряти – **й** раптом викликали на роботу...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...він біг **й** горів...» (№44, 28.10.2015, с. 7); «...Петру робили перев'язку, **й** не могла стримати сліз...» (№44, 28.10.2015, с. 7); «...одна коштувала 500 гривень, **й** вистачило її на добу...» (№44, 28.10.2015, с. 7); «...називає народження хлопчика справжнісіньким чудом **й** вже встиг влаштувати для нього патріотичну фотосесію...» (№2, 06.01.2016, с. 7) і т. д.

б) на початку речення: «...все добре. *Й* ми почули вибух...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...за Толею... *Й* загрибали вогкий чорнозем...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...1500 гривень. *Й* це, не рахуючи дорогу...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...призові місця. *Й* тут така біда...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...відтягували рукави. *Й* стався вибух...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...яке вирощує курей. *Й* власники...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...та рибалка. *Й* прості люди нас не забувають...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...се добре... *Й*шов час...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...назавжди. *Й* хоч офіційна статистика...» (№38, 13.09.2017, с. 7); «...родина. *Й* впродовж...» (№26, 20.06.2018, с.6) і т. д.

2. *Й* уживається, щоб уникнути збігу голосних. Отже, треба було вжити *й* у таких випадках:

а) між голосними: «...майна *і* орендує...» (№2, 07.01.2015, с. 5); «...самоорганізуватись на Майдані *і* утворити ефективну систему самоуправління» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...були запасні колеса, *і* екіпаж виконав усе необхідне» (№20, 13.05.2015, с. 2); «...небезпечна *і* агресивна злаякісна пухлина шкіри...» (№17, 22.04.2015, с. 9); «...співпрацює з 20-ма об'єднаннями *і* активно підтримує громадські ініціативи...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...Ради національної безпеки *і* оборони України...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...волонтери *і* обговорюють наболілу проблему...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «у нашому санаторії відновлюють здоров'я *і* учасники бойових дій...» (№25, 17.06.2015, с. 10); «...правильне лікування на ранніх стадіях завжди швидко *і* ефективно...» (№25, 17.06.2015, с. 10); «...не потрапив на нагородження *і* отаман Крайового товариства...» (№42, 14.10.2015, с. 17); «...завдяки кардіохірургу Павлу Тополову *і* анестезіологу Ярославу Куріленку...» (№42, 14.10.2015, с. 17); «...з головою *і* аж...» (№44, 26.10.2016, с. 8); «...одразу в СБУ *і* оголошують ворогом народу...» (№37, 06.09.2017, с. 2); «...запитати *і* отримати...» (№37, 13.09.2017, с. 3); «...про підозру *і* обрали міру...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...у поліцію *і* у всьому зізнався...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...швидше *і* оперативно...» (№38,

13.09.2017, с. 3); «...політичну **і** адміністративну...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...війна **і** окупація...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...коли **і** у кого...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...батьки шоковані байдужістю правоохоронців у ті дні **і** обіцяють після 40 днів розповісти всю правду про беззаконня...» (№42, 11.10.2017, с. 5); «...сьогодні румунські **і** українські інженери закінчують налагодження обладнання...» (№42, 11.10.2017, с. 6); «...була провокація проти мене **і** України загалом...» (№42, 11.10.2017, с. 9); «...Кривешико **і** екс-регіонал...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...фронтовиками **і** обласними...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...кісткового мозку **і** органів...» (№26, 20.06.2018, с. 10) і т. д.

б) після голосного перед приголосним: «...України, Вінниці **і** кожного села» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...чули у його звіті **і** бачили на власні очі...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...держави **і** суспільства...» (№2, 07.01.2015, с. 5); «...спілкувалися **і** жартували» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...від суми викладу **і** частоти виплати відсотків...» (№17, 22.04.2015, с. 6); «...політичні **і** державні діячі...» (№17, 22.04.2015, с. 6); «...рейтингами **і** нагородами...» (№17, 22.04.2015, с. 7); «...віднести **і** тих...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...громадські роботи **і** тимчасова зайнятість...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...броньоване скло **і** тихий ... двигун...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...ковбасу **і** сало...» (№17, 22.04.2015, с. 9); «...грізного **і** небезпечного захворювання...» (№17, 22.04.2015, с. 9); «...у Бердичівській лікарні **і** паралельно Perezдавала іспит...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...дзвонила мені **і** плакала...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...розповіла **і** подружка Катерини...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...керівники **і** пообіцяли...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...не будуть мовчати **і** розкажуть...» (№20, 13.05.2015, с. 7); «...начальство **і** не думало вислухати їх...» (№20, 13.05.2015, с. 8); «...відпочити від шуму **і** шаленого темпу життя...» (№20, 13.05.2015, с. 8); «...комфортне **і** престижне житло...» (№20, 13.05.2015, с. 8); «...відвів палаючий літак від сіл Луганщини **і** дав змогу врятуватись...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...біля могили **і** меморіальної дошки...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...пообіцяв нам допомогти **і** дотримав

свого слова...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...затримали і судили...» (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...закінчився контракт Петра Одарченка і були призначені громадські слухання...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...боротися із корупцією і стати на захист соціально незахищених пацієнтів...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...перевіряти і сповіщати громадськість...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...недбалість попереднього хірурга і разом з новим головним лікарем...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...вони потисли один одному руки і домовились...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...побачив битки та пістолети і зрозумів...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...прибув наряд міліції і медики...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...гості почали звертатися до лікарів з одними і тими ж скаргами...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...відпочивав на пляжі із друзями і до них підійшов той дивакуватий чоловік...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...форму і возимо туди-сюди...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...передають усе це додому і тут перепродують...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...зв'язався з модераторами сайту і повідомлення видалили...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...хоче і може допомогти...» (№42, 14.10.2015, с. 17); «...для економії газу і тепла...» (№42, 14.10.2015, с. 17); «...учасниця і переможниця...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...до редакції звернулася Наталя Дзюба і розповіла...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...на різні свята і дні народження друзів...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...ніде не працювала і не знала...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...приїхали його батьки і заявили...» (№44, 28.10.2015, с. 5); «...схопив за волосся і кинув на підлогу...» (№44, 28.10.2015, с. 5); «...без опалення і теплої води...» (№44, 28.10.2015, с. 7); «...висловити думку свою і багатьох людей...» (№2, 06.01.2016, с. 6); «...влада нас почує і допоможе...» (№2, 06.01.2016, с. 8); «...з відкритими долонями і покинем його...» (№2, 06.01.2016, с. 9); «...треба просто відсвяткувати і не робити з цього культ...» (№2, 06.01.2016, с. 10); «...останній шанс на справедливе і чесне правосуддя...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...не буде його і нової України...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...йти на війну і брати зброю в руки...» (№15, 06.04.2016, с. 6); «...приплітають до державної зради і вони стоять...»

(№37, 06.09.2017, с. 2); «...за 15 хвилин на мене напали три різні людини і побили...» (№37, 06.09.2017, с. 2); «...захмарні ціни і тарифи...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...славні кордони і прикордонників...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...генеральні і керівники прокуратур...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...сліпі і німі до певної...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...активи і пасиви...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...літаки і пароплави...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...знайти і відібрати...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...відкати і тепер...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...взяти і розірвати (№37, 06.09.2017, с. 3); «...генерали і генеральні...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...керівництва і обдаровування...» (№37, 06.09.2017, с. 3); «...карти області і запланувала...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...карти області і створили...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...так би і стояла...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...мікроскопічні і для промислових розробок...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...туди і застрягають у болоті...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...стати і загальнодержавним...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...три доби і ледь...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...на камені і медитують...» (№37, 06.09.2017, с. 4); «...розбили скло в автомобілі і забрали...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...полювали і будемо...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...кулаками і 29 квітня 2016 року...» (№37, 06.09.2017, с. 5); «...назустріч прокуратурі і наклав арешт...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...його забрати і збитки...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...проїзду і обіцяють самим собі...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...у хаті і нікуди не відпускав...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...у її хаті і за її рахунок...» (№37, 06.09.2017, с. 6); «...до чистої води і приймати...» (№37, 06.09.2017, с. 7); «...три місяці і попросився...» (№37, 06.09.2017, с. 8); «...у стосунках Кабаєвої і Путіна...» (№37, 06.09.2017, с. 9); «...не в шлюб і не хрестить їх...» (№37, 06.09.2017, с. 9); «...режисери і сценаристи...» (№37, 06.09.2017, с. 10); «...оминути і протилежну точку зору...» (№38, 13.09.2017, с. 2); «...політтехнологи і затівачі...» (№38, 13.09.2017, с. 2); «...по серцевій сумці і пошкодила...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...прибігли люди і кажуть...»

(№38, 13.09.2017, с. 3); «...у Сабарові **і** покарання...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...реальні перевірки **і** виводять...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...підпорядковані владі **і** чомусь...» (№38, 13.09.2017, с. 3); «...діяльності **і** не втручайся...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...про можливі провокації **і** так далі...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...добрими **і** росли здоровими...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...на Донбасі **і** просив Господа...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...я відніс би **і** нашого...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...Міхеїла Саакашвілі **і** різного роду...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...мандатами **і** без них...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...ефективні **і** вірні союзники...» (№38, 13.09.2017, с. 4); «...закотила очі **і** втратила свідомість...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...у відпустці **і** ніяких...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...склали **і** занесли...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...із батьками **і** пояснити...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...працівники **і** педколектив...» (№38, 13.09.2017, с. 5); «...виявили **і** залили бетоном...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...обласної ради **і** приписав...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...зарівнювали **і** пилки...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...військовополонені **і** зрадники Батьківщини...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...люди отримували **і** посади...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...закріплені **і** Донецька...» (№38, 13.09.2017, с. 6); «...технічної творчості **і** розвивати...» (№38, 13.09.2017, с. 7); «...скільки **і** звідки їдуть...» (№38, 13.09.2017, с. 7); «...у візовому центрі **і** призначають дату...» (№38, 13.09.2017, с. 7); «...може передумати **і** не поїхати...» (№38, 13.09.2017, с. 7); «...знали **і** поважають...» (№38, 13.09.2017, с. 8); «...побратими **і** земляки...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...знати **і** пам'ятати...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...взнаки **і** наша різниця...» (№38, 13.09.2017, с. 9); «...шашлики **і** літні відпустки...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...запитаннями **і** компліментами...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...згадали **і** про зарплату...» (№26, 20.06.2018, с. 2); «...у Вінницькій області **і** триматимуть...» (№26, 20.06.2018, с. 4); «...оборони Горлівки **і** має звання...» (№26, 20.06.2018, с. 4); «...проводять енергетики **і** закликають...» (№26, 20.06.2018, с. 5); «...зламали **і** вони

будуть...» (№26, 20.06.2018, с. 7); «...звинуваченнями **і** масовим...» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...облради **і** переважно...» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...стали **і** наші наймолодші учасниці...» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...знати **і** бачити...» (№26, 20.06.2018, с. 8); «...цієї події **і** помолитися...» (№26, 20.06.2018, с. 9); «...на периферії **і** в центрі...» (№26, 20.06.2018, с. 10); «...схильності **і** таланти...» (№26, 20.06.2018, с. 10); «...з нотами **і** проводив час...» (№26, 20.06.2018, с. 10); «...психологи **і** вчителі...» (№26, 20.06.2018, с. 10); «...поширені **і** цілком доступні...» (№26, 20.06.2018, с. 10); «...між нами **і** не дали...» (№44, 26.10.2016, с. 2); «...блукає кабінетами **і** ніяк...» (№44, 26.10.2016, с. 2); «...не знайшли **і** не винесли...» (№44, 26.10.2016, с. 2); «...під'їхали **і** зупинились...» (№44, 26.10.2016, с. 5); «...дівчаток шести **і** восьми років...» (№44, 26.10.2016, с. 5); «...поради **і** сталося диво...» (№44, 26.10.2016, с. 6); «...прибрати **і** вивезти ці відходи...» (№44, 26.10.2016, с. 6); «...побачити **і** понюхати в Бучині...» (№44, 26.10.2016, с. 6); «...зв'язками **і** відмазати сина...» (№44, 26.10.2016, с. 7); «...гідності **і** тепер...» (№44, 26.10.2016, с. 7) «...розцінив думки **і** судження мера...» (№44, 26.10.2016, с. 7); «...вирішити **і** поставити...» (№44, 26.10.2016, с. 9); «...влади **і** про бажані зміни...» (№44, 26.10.2016, с. 8) і т. д.

Іноді (з метою милозвучності) сполучники *і* чи *й* краще замінити сполучником *та*, наприклад: «...його однокласники **і** друзі по службі...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...ходить лікарнею **і** роздає картки...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...все життя присвятила своїй справі **і** сім'ї...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...ганебні призначення в прокуратурах Одеси і Львова...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...раптово замовкли його адвокати **і** «кришувателі» (№15, 06.04.2016, с. 7); «...дбали **і** дбатимуть...» (№44, 26.10.2016, с. 9); «...знайти **і** покарати винуватця...» (№44, 26.10.2016, с. 10) і т. д.

IV. Чергування постфіксів -сь/-ся становить 15 % (116 помилок) від усіх орфографічних аномативів.

Щоб уникнути збігу приголосних, потрібно було вжити постфікс -ся у таких випадках: «...залишилась купа заліза...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...читачі познайомились не лише з...» (№2, 07.01.2015, с. 1); «...під позовом підписались більше 170 осіб» (№2, 07.01.2015, с. 2); «...відбулись на законних підставах...» (№2, 07.01.2015, с. 2); «...не змінилось майже нічого...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...займатись меценатством...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...утворилось ціле товариство найбагатших меценатів...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...самоорганізуватись на Майдані...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...домовились стріляти...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...валялись гори трупів...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...збирались вимостити тротуари...» (№2, 07.01.2015, с. 3); «...повернутись до вікна...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...повернулись назад...» (№2, 07.01.2015, с. 4); «...кинулись рятувати...» (№2, 07.01.2015, с. 5); «...довелось спускати воду...» (№2, 07.01.2015, с. 5); «...сталось на Великдень...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...повернусь додому...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...трагедія сталась на місці дислокації військової частини...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...пішов пересвідчитись, чи все добре...» (№17, 22.04.2015, с. 5); «...ледь не втопилась на ставку...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...трималась на поверхні...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...намагались накинути їй на руку мотузку...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...щоб росіяни боялись його...» (№17, 22.04.2015, с. 8); «...закінчились гучним скандалом...» (№20, 13.05.2015, с. 2); «...узялись спецслужби...» (№20, 13.05.2015, с. 2); «...коли ми придивились, то...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...з'ясувалось, що саме серед них був правоохоронець...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...обіллюсь бензином...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...дивитись на його згорьовану матір...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...зібралось віче...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...зверталась до голови РДА...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...спілкуватись не вміє...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...просить вертатись назад...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...дізнались, що він має 1,21 га...» (№20, 13.05.2015, с. 4);

«...вибачитись перед людьми...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...розпорядилась міська рада...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...будуть розглядатись питання...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...намагаюсь добре робити для земляків...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...намагаюсь лише покращити життя земляків...» (№20, 13.05.2015, с. 4); «...залишилась з моєю 3-річною донечкою...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...вона навчалась на фельдшера...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...дуже хвилювалась, плакала...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...дивитись йому в очі...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...скаржилась, що їй дуже важко...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...готуватись до іспиту...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...вчилась на контракті...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...скаржилась на Володимира Клименюка...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...змушений лікуватись за власні кошти...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...почались проблеми...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...з'явились міжхребцеві грижі...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...вважаємось непотребом...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...дивитись рідним в очі...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...почали скаржитись командирам...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...не хочуть дивитись за речами...» (№20, 13.05.2015, с. 5); «...вишикувались біля мосту...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...поставились до ситуації з розумінням...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...залишилось 20...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...дістатись райцентру...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...автомобіль почав рухатись, його водій Володимир обізвав мене...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...залишились на зиму...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...скаржилась молода мама...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...люди підводились з місць...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...тут зможуть лікуватись люди похилого віку...» (№20, 13.05.2015, с. 6); «...навчатись на філфаці...» (№20, 13.05.2015, с. 7); «...дивитись тепер на хрести...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...неодноразово звертались до мера...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...дав змогу врятуватись членам свого екіпажу...» (№20, 13.05.2015, с. 9); «...розплавились супутникові антени...» (№20, 13.05.2015, с. 10); «...залишилось 29 населених пунктів» (№24, 08.06.2016, с. 5); «...виявилось, що якийсь одноразовий інструмент...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...як йому

здавалось, не знаходив розуміння серед колег...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...дізнались громадські активісти...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...виявились небагатослівними...» (№25, 17.06.2015, с. 3); «...розлучились давно...» (№25, 17.06.2015, с. 4); «...діти погодилися, не підозрюючи нічого лихого...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...найцікавіше сталося, коли ми доправили його на обстеження...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...виявилось, що він працює фельдшером...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...почалося 21 травня минулого року...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...цькування мого сина продовжувались, й до них підключилися навіть родичі вчительки...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...звернулася до правоохоронців...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...навчатись до Кальника...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...збіглися вчителі...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...ситуацією займалися правоохоронці...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...матір звернулася до районного відділу освіти...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...ситуація повторилася й діти між собою побилися...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...варто порозумітись, й ситуація вирішиться...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...батьками займалися соціальні педагоги...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...лікуватись за кордоном...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...багато молилася, просила Бога...» (№25, 17.06.2015, с. 5); «...вдалось врятувати розтрощену ногу...» (№25, 17.06.2015, с. 5); постійно скаржились, що не можуть сплачувати орендну плату...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...сподіваюсь, що це зміна на краще...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...за допомогою звернулись до нардепа...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...відмовилися, бо начебто будинок належить матері Оксани...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...намагались знести наш паркан...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...потрібно звернутись до виконавчого комітету...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «звертались до сільського голови...» (№25, 17.06.2015, с. 6); «...залишилися дитина та вагітна дружина...» (№42, 14.10.2015, с. 3); «...ми залишимося на вулиці...» (№44, 28.10.2015, с. 4); «...бідкаємось, що буде, коли настане зима...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...як так сталося, що вони не дійшли до нас...» (№44, 28.10.2015, с. 6); «...на злочин наважились через нестачу коштів...» (№44, 28.10.2015, с. 6);

28.10.2015, с. 10); «...звідкись взялись два молодики...» (№2, 06.01.2016, с. 1); «...залишились без святкових солодоців...» (№2, 06.01.2016, с. 5); «...підписуюсь псевдонімом...» (№2, 06.01.2016, с. 6); «...утворились спайки...» (№2, 06.01.2016, с. 7); «...хочу поділитись своєю історією...» (№2, 06.01.2016, с. 8); «...ми сподівались на вас...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...ми збираємось на зустріч з вами...» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...відмовчатись вже не вийде...» (№15, 06.04.2016, с. 4); «...збираюсь боротись навіть тоді, коли надії вже 1 відсоток...» (№15, 06.04.2016, с. 5); «...намагались переконати...» (№15, 06.04.2016, с. 5); «...розповзлась по всій Україні...» (№15, 06.04.2016, с. 6); «...чи змиритись, замовкнути...» (№15, 06.04.2016, с. 6); «...дочекаємось висновків...» (№26, 20.06.2018, с. 7) і т. д.

V. Неправомірне вживання літери г замість нормативної ґ, що становить 2% (11 помилок) від усіх орфографічних анормативів, наприклад: «...ґрати...» (треба: «...ґрати...») (№2, 07.01.2015, с. 2); «...інтелігентний...» (треба: «...інтелігентний...») (№2, 07.01.2015, с. 3); «...розморозували ґрунт...» (треба: «...розморозували ґрунт...») (№36, 02.09.2015, с. 6); «...35 років провів за ґратами...» (треба: «...35 років провів за ґратами...») (№37, 06.09.2017, с. 7); «...який нині хоч за ґратами...» (треба: «...який нині хоч за ґратами...») (№37, 06.09.2017, с. 7); «...садити за ґрати...» (треба: «...садити за ґрати...») (№26, 20.06.2018, с. 3); «...за ґратами до 15 років...» (треба: «...за ґратами до 15 років...») (№26, 20.06.2018, с. 4); «...запроторені за ґрати...» (треба: «...запроторені за ґрати...») (№44, 26.10.2016, с. 4); «...перебувають за ґратами...» (треба: «...перебувають за ґратами...») (№44, 26.10.2016, с. 5); «...нині вони усі за ґратами...» (треба: «...нині вони усі за ґратами...») (№44, 26.10.2016, с. 5); «...вищого ґатунку...» (треба: «...вищого ґатунку...») (№38, 13.09.2017, с. 6) і т. д.

Суттєвим фактором, що сприяє породженню таких ненормативних одиниць, є вплив аналогії до написання слів у функціонально потужній російській мові.

VI. Випадків помилкового написання –н- та –нн- знайшли лише один: «...побачили **охорону** зону...» (треба: «...побачили **охоронну** зону...») (№44, 26.10.2016, с. 8); «...аналог такого **обладнання** є лише в столичному онкоцентрі та «Феофанії»...» (треба: «...аналог такого **обладнання** є лише в столичному онкоцентрі та «Феофанії»...») (№42, 11.10.2017, с. 2) і т. д.

VII. В опрацьованому матеріалі фіксуємо випадок неправильного написання прислівника, який утворився від прикметників префіксально-суфіксальним способом за допомогою префікса **по-** і суфікса **-ому**: «Керівництво шукало, думало, сперечалося, але **подоброму** вирішити питання не змогло» (треба: «Керівництво шукало, думало, сперечалося, але **по-доброму** вирішити питання не змогло») (№2, 07.01.2015, с. 5).

Отже, орфографічні анормативи є найчастотнішими на шпальтах газети «33-й канал», що становить 88% від усіх помилок. Проаналізувавши найбільш типові анормативи правописного характеру на сторінках газети «33-й канал», ми виявили кілька власне орфографічних помилконебезпечних зон, на яких повинні насамперед акцентувати увагу редактори в процесі роботи над журналістським текстом. Це порушення фонетичних правил милозвучності мови, зокрема неправильне вживання **у/в, з/із/зі (зо), і/й, сь/ся**; неправомірне написання літери **г** замість нормативної **ґ**; помилкове використання **-н-** та **-нн-** у словах; правопис прислівників.

2.2 Лексичні помилки

Проблема унормування лексики української літературної мови була й залишається в центрі уваги вітчизняних науковців, бо, як слушно зауважував, професор І. Огієнко – «для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис» [52, с.15].

Саме І. Огієнко у своїх працях приділяв значну увагу виробленню літературних норм, зокрема, 1918 року запропонував на розгляд правописної комісії Міністерства освіти «Найголовніші правила українського правопису»,

які було затверджено й надруковано в журналі «Вільна українська школа». Будучи міністром освіти у 1919 році, запровадив у всіх школах України використання правил українського правопису.

Найскладнішим періодом нормалізації та стандартизації української літературної мови була саме перша третина XX ст. Причина тому – тривале функціонування української мови в умовах диглосії на територіях, які входили до складу інших держав.

Т. Мельник зазначає, що засадничими для розуміння процесів унормування лексики в 20-30 рр. XX ст. та їхнє значення для розвитку сучасного мовознавства є студії українських та зарубіжних мовознавців, у яких викладено:

1) теоретичні основи нормувальних процесів (С. Ожегов, Е. Косеріу, А. Коваль, О. Ахманова, В. Іцкович, Є. Петрищева, Л. Граудіна, Л. Баранникова, М. Пилинський, К. Горбачевич, М. Жовтобрюх, В. Русанівський, С. Єрмоленко, Г. Яворська, Л. Струганець, З. Терлак, О. Черемська, І. Марушкевич);

2) історію української літературної мови 20-30 рр. XX ст. (І. Огієнко, В. Чапленко, М. Жовтобрюх, Ю. Шевельов, Л. Масенко, Г. Бідер, Р. Трифонов);

3) питання історії та теорії лексикографії (М. Пилинський, П. Горещький, Л. Паламарчук, В. Німчук, Г. Мацюк, Н. Данилюк, Л. Полюга, О. Тараненко, Т. Кульчицька, В. Старко);

4) лексико-семантичні процеси в українській літературній мові початку XX ст. (Л. Лисиченко, О. Муромцева, С. Єрмоленко, О. Тараненко, Н. Сологуб, І. Кочан, Л. Струганець, О. Стишов, В. Чабаненко, Т. Коць, Л. Мовчун, В. Семиряк, В. Юносова, Л. Кучеренко, О. Радченко та ін.) [45, с. 3].

Історичні традиції і новаторство нормувального процесу пов'язують з Харківською філологічною школою, представниками якої є О. Курило

(другий період діяльності), О. Синявський, М. Сулима, Л. Булаховський, К. Німчинов, М. Наконечний, Б. Ткаченко, М. Йогансен.

Працю «Граматика української мови» (1919) В. Сімовича вважають найавторитетнішою українською граматикою, яка відіграла важливу роль у стандартизації літературної мови. У цій розвідці автор описав найновіші для того часу погляди щодо сутності мови, її історії, функціонування й розвитку, становлення української літературної мови, її діалектної основи, мови письменників тощо.

За основу нормування лексичної системи літературної мови автор брав народну мову, яка відображає світогляд українського народу. Дослідник стверджував, що народна словесність – це той невичерпний скарб, із якого кожен може не просто вивчити мову, а й відчувати, зрозуміти значення кожного окремого слова. Тому, хто не має змоги ознайомитись із народною мовою, науковець радить читати етнографічні матеріали: збірки народних пісень, байок, казок, оповідань [45, с.14–15]. Зауважимо й те, що в процесі відбору лексичних одиниць В. Сімович орієнтувався на дослідження нових лексем, які з'являлися в літературній мові, звертаючи особливу увагу на мову письменників-новаторів.

О. Курило, як і М. Гладкий та М. Сулима, основне завдання щодо творення літературної мови загалом і наукової зокрема вбачали у викоріненні російськомовних впливів (зокрема, О. Курило наголошувала на способі «російського думання», який виявився у творенні синтаксичних та фразеологічних зворотів). Також М. Гладкий наголошує на визначній ролі письменників, які, спираючись на народну мову та літературні мовні традиції, повинні «уміти з сирого матеріалу селянських діалектів творити мовні форми, близькі й рідні духові й інтересам широких мас» [73, с.159].

Науковці за вихідний принцип унормування мови брали поширеність лінгвального явища в народній мові й етнографічних джерелах. Зокрема, нормативними, на думку М. Сулими, є слова, «що їх утворено в цілковитій

згоді з системою народної мови, цебто утворені слова повинні бути подібними до вже наявних слів» [73, с.31].

Професор О. Синявський був одним із найактивніших учасників правописної конференції, яка відбулася 1927 року в Харкові й заклала підвалини нормування правописних норм української мови. Синтезом усіх напрацювань ученого стали «Норми української літературної мови». Науковець уважав, що для збагачення мови українці мають спиратися на досвід інших країн, пов'язаний із різними виробничими сферами. Основними тенденціями у виробленні літературних норм учений вважав розвиток індивідуальних властивостей мови, а також поширення інтернаціональних елементів [24, с. 19]. Закріплення мовних явищ у словниках і граматиках визначав одним із критеріїв їхньої нормалізації. Тому вимагав від упорядників Російсько-українського академічного словника 1924–1933 рр. адекватного перекладу слів і словосполучень: наприклад, до російського слова «общежитие» запропоновано подати один із поданих варіантів перекладу (гуртожиток, житлогурток, житлогурт), а саме: гуртожиток, – оскільки воно активно функціонує в народній мові й може стати нормативним.

Починаючи з 30-х років посилюється вплив російської мови на освіту і науку українців: скорочується викладання українською мовою в школах, припиняється вивчення української мови у вищих навчальних закладах. Вживання її у повсякденному житті не заборонялось, але активно впроваджувалась практика зближення української мови з російською.

Аналізуючи цей період, Ю. Шевельов зазначав: «Урядове втручання взагалі, а в даному випадку з боку уряду, опанованого росіянами, – у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новиною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися, як не вдавалася царська адміністрація дореволюційної Росії. Вони всі обмежувалися на заходах зовнішнього тиску: забороняли вживати українську мову прилюдно, цілковито або частково; накидали державну мову через освітню систему; зваблювали українців своєю культурою й можливістю кар'єри; переселяли їх на неукраїнські території, а

українські землі заселяли членами панівної нації тощо. Поруч цих «клясичних» метод радянська система встановлює контроль над структурою української мови: забороняє певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні й орфоепічні правила, а натомість пропагує інші, ближчі до російських або й живцем перенесені з російської мови» [82, с.173].

Основну роботу науковці Харківської школи зосередили на системних засадах унормування мови, практикували укладання словників і підготували правопис. У період із 1926 р. по 1929 р. активно видавалися підручники й посібники з української мови для вищої і середньої школи.

У 50-60-х рр. XX ст. продовжувався процес русифікації української науки, але покращився стан лексикографічного опрацювання й наукового дослідження української мови. В Інституті мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР було підготовлено й видано шеститомний «Українсько-російський словник» (1953–1963), де українська лексика була представлена значно ширше, ніж у «Російсько-українському словнику» 1948 року. Її реєстр становив понад 120 000 слів. На базі шеститомного словника було створено тритомний «Російсько-український словник», що вийшов друком у 1969 році. У цей час почалася підготовча робота для укладання великого тлумачного словника української мови, який вийшов у одинадцяти томах протягом 1970–1980 років. Було видано кілька перекладних словників – двотомний «Польсько-український словник» (1958–1960), «Українсько-англійський словник» (1957), «Французько-український словник» (1955) і «Українсько-французький словник» (1963) та ін. [43, с. 52].

Активізується дослідження усіх рівнів української мови (п'ятитомне видання «Сучасна українська літературна мова» (1969–1973)), вивчення українських говірок («Лінгвістичний атлас говорів Закарпатської області УРСР (Лексика)» (1958–1960)), історії української мови («Лексис...» Лаврентія Зизанія (1964), «Лексикон словенороський» Памви Беринди (1961)).

У праці «Сучасна українська літературна мова» (за ред. І. Білодіда) наголошувалося, що «найголовнішим джерелом збагачення словникового складу української літературної мови в соціалістичну епоху, як і всіх інших мов нашої країни, стала мова великого російського народу – одна з найрозвиненіших і найбагатших мов світу», що «процес лексичного збагачення української літературної мови за допомогою російської відбувається і шляхом прямого засвоєння російських слів і словосполучень, чому сприяє близька спорідненість обох мов, і способом калькування», що «спосіб калькування, як своєрідний вид запозичень, практично не має меж у процесі збагачення словника української літературної мови» [43, с. 53].

Отже, найповніше теоретичні основи стандартизації мовних явищ висвітлено у працях В. Сімовича та представників Харківської філологічної школи. Вони наголошують, що процес унормування сучасної української літературної мови відбувався під впливом народної словесності та мови письменників. Напрацювання вчених дозволяють накреслити перспективи мовного розвитку в Україні у сучасний період.

Лексичні помилки, виявлені на сторінках опрацьованої нами друкованої періодици, становлять 5%. Основну причину їх появи, на думку Т. Бондаренко, можна означити поняттям «семантичної модифікації лексем» як лексико-семантичного процесу, внаслідок якого слово частково або повністю втрачає свою концептуальність, системність, семантику й набуває властивостей, що нормативно йому не притаманні [9, с. 10]. Лексичні аномативи, виявлені в текстах газети «33-й канал», можна об'єднати в кілька груп.

І. Стилiстично немотивована тавтологiя – повтор слова, спiльнокореневих слiв в одному або сусiднiх реченнях: «...на думку Новака, проблема в тому, що всi **вони** заробляють за рахунок продажу ресурсiв, сировини, яку **вони** вiдсилають за кордон...» (треба: «...на думку Новака, проблема в тому, що всi вони заробляють за рахунок продажу ресурсiв, сировини, яку вiдсилають за кордон...») (№17, 22.04.2015, с. 6); «Гуляючи

містом «тверезі і культурні» **відвідали** місцеву українську школу, яка вважається однією з найбільших у Східній Америці. І, за порадою нових американських друзів, **відвідали** «острівця американського комунізму» – кафе, де за 10 доларів можна їсти все, чого душа забажає!» (треба: «Гуляючи містом «тверезі і культурні» **відвідали** місцеву українську школу, яка вважається однією з найбільших у Східній Америці. І, за порадою нових американських друзів, **завітали до** «острівця американського комунізму» – кафе, де за 10 доларів можна їсти все, чого душа забажає!») (№25, 17.06.2015, с. 9) і т. д.

II. Стилiстично немотивований плеоназм – дублювання значення у двох словах, які структурно обтяжують фразу і є семантично порожніми: «...у секторі **високотехнічних технологій**...» (треба: «...у секторі **сучасних технологій**...») (№17, 22.04.2015, с. 6); «...разом із **учбовим навчанням**...» (треба: «...разом із **навчанням**...») (№37, 06.09.2017, с. 8); «...ми хочемо бути свідками прозорого і чесного судового процесу...» (треба: «...ми хочемо бути свідками прозорого судового процесу...») (№6, 31.01.2018, с. 5) і т. д.

III. Уживання слів у невластивому значенні: «...чимало ворогів і бажаючих **посісти** його **посаду**...» (треба: «...чимало ворогів і бажаючих **обійняти** його **посаду**...») (№2, 07.01.2015, с. 1); «А ще ту допомогу, яку досить щедро нам **гатив** весь світ» (треба: «А ще ту допомогу, яку досить щедро нам **надавав** весь світ») (№2, 07.01.2015, с. 3); «...Толя ще **переживав**...» (треба: «...Толя ще **хвилювався**...») (№17, 22.04.2015, с. 5); «Ситуацію ускладнювало те, що поблизу нафтобази на військовій частині, що обслуговувала аеродром, були потужні арсенали **дуже серйозної зброї**» (треба: «Ситуацію ускладнювало те, що поблизу нафтобази на військовій частині, що обслуговувала аеродром, були потужні арсенали **небезпечної зброї**») (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «...а містом цілий день **літали** «швидкі» та пожежні машини» (треба: «...а містом цілий день **мчали** «швидкі» та пожежні машини») (№24, 08.06.2016, с. 5); ; «Влад **страшно переживав** за дружину і не знав, що робити, тому що його вже чекали на лікування в

закордонній клініці» (треба: «Влад **дуже хвилювався** за дружину і не знав, що робити, тому що його вже чекали на лікування в закордонній клініці») (№25, 17.06.2015, с. 9); «Весь час **переживаю**, щоб у школі щось не зробили...» (треба: «Весь час **хвилююся**, щоб у школі щось не зробили...») (№36, 02.09.2015, с. 7); «Тому **маячня** те, що я не пускаю людей на сесії» (треба: «Тому **неправда** те, що я не пускаю людей на сесії») (№21, 16.05.2018, с. 4); «Юля, **не переживай**, скажи мамі, що все буде добре...» (треба: «Юля, **не хвилюйся**, скажи мамі, що все буде добре...») (№22, 23.05.2018, с. 5) і т. д.

IV. Уживання слів, не властивих літературній українській мові:

а) жаргонізми: «...на одному з блокпостів нас **сепари** зупинили...» (треба: «...на одному з блокпостів нас **сепаратисти** зупинили...») (№2, 07.01.2015, с. 2); «...тоді зв'язався з модераторами сайту і повідомлення видалили, а продавців миттєво **забанили**...» (треба: «...тоді зв'язався з модераторами сайту і повідомлення видалили, а продавців миттєво **заблокували**...») (№25, 17.06.2015, с. 6); «Й власники, які за сумісництвом депутати, **кришують** хазяїв пилорами» (треба: «Й власники, які за сумісництвом депутати, **захищають** хазяїв пилорами») (№25, 17.06.2015, с. 6); «Та й **мент**, який закрив очі на злочин чи намагається за гроші зробити винним невинного, теж розуміє, що так не можна» (треба: «Та й **міліціонер**, який закрив очі на злочин чи намагається за гроші зробити винним невинного, теж розуміє, що так не можна») (№42, 14.10.2015, с. 3); «Вона нікого не боїться, в неї є **«криша»**» (треба: «Вона нікого не боїться, в неї **захисники**») (№2, 06.01.2016, с. 6); «— Змінив, особливо спочатку, і навіть наші вінницькі **мєнти** спершу почали працювати більш-менш людяно» (треба: «— Змінив, особливо спочатку, і навіть наші вінницькі **поліцейські** спершу почали працювати більш-менш людяно» (№15, 06.04.2016, с. 2); «...**сепари** чинять **безпредел**...» (треба: «...**сепаратисти** чинять **беззаконня**...») (№7, 07.02.2017, с. 2); «...**бандюки** лише безчинствують...» (треба: «...**бандити** лише безчинствують...») (№37, 06.09.2017, с. 2); «Як це можна було так **проиляпити** цей дорогоцінний рік?» (треба: «Як це можна

було так **змарнувати** цей дорогоцінний рік?») (№38, 013.09.2017, с. 3); «**Опустити** уряд, щоб потім його **змести**, а на місце поставити свій» (треба: «**Знецінити роботу** уряду, щоб потім його **відсторонити від діяльності**, а на місце поставити свій») (№40, 27.09.2017, с. 3); «Як по-іншому, якщо не **жлобством** назвати це, підкажіть?» (треба: «Як по-іншому, якщо не **жадібністю** назвати це, підкажіть?») (№6, 31.01.2018, с. 3); «Мені **плювати**, що там кажуть чи пишуть про наше авто **кацапи**» (треба: «Мені **байдуже**, що там кажуть чи пишуть про наше авто **росіяни**») (№9, 21.02.2018, с. 4); «...пакет із **наркотою**...» (треба: «...пакет із **наркотиками**...») (№9, 21.02.2018, с. 7); «Хоча за це юнакам **світила б тюрма**...» (треба: «Хоча за це юнакам **передбачено арешт**...») (№10, 28.02.2018, с. 4); «Але, як тільки **дістався до корита**, змінився й почав дружити із головою райради, хоча обіцяв зняти цього экс-регіонала» (треба: «Але, як тільки **дістався до влади**, змінився й почав дружити із головою райради, хоча обіцяв зняти цього экс-регіонала») (№18, 25.04.2018, с. 5); «Звісно, це обурило мера, бо тепер нема як **дерибанити гроші**» (треба: «Звісно, це обурило мера, бо тепер нема як **красти гроші**») (№19, 02.05.2018, с. 2) і т. д.

б) росіянізми: «...на місцях залишилися ті ж **кукловоди**, які продовжують розкрадати країну...» (треба: «...на місцях залишилися ті ж **ляльководи**, які продовжують розкрадати країну...») (№2, 02.09.2015, с. 3); «...Верховна Рада **прийняла рішення**...» (треба: «...Верховна Рада **ухвалила рішення**...») (№24, 08.06.2016, с. 3); «...гадають **виманити** у когось копійчку...» (треба: «...гадають **виманити** у когось копійчку...») (№38, 13.09.2017, с. 4); «...віддати **страждущим**...» (треба: «...віддати **нужденним**...») (№49, 29.11.2017, с. 3); «Все...зняли...**втихаря**...» (треба: «Все...зняли...**нишком**...») (№8, 14.02.2018, с. 7); «...вони **співставили** всі свідчення...» (треба: «...вони **зіставили** всі свідчення...») (№10, 28.02.2018, с. 4); «...потакування **капризам**...» (треба: «...потурання **примхам**...» або

«...виконання забаганок...») (№19, 02.05.2018, с. 3); «...за їхні дома-параходи...» (треба: «...за їхні палаци...») (№21, 16.05.2018, с. 2); і т. д.

V. Уживання слів, не властивих зображуваній епосі: «Відставки керівників району вимагали на **вічі** у Гайсині» (треба: «Відставки керівників району вимагали на **зборах** у Гайсині») (№20, 13.05.2015, с. 4); «...викупили **власťмуці**...» (треба: «...викупили **можновладці**...») (№2, 07.01.2015, с. 2) і т. д.

VI. Некоректне вживання фразеологізмів: «*Це остаточно допоможе **схопити форту**ну за **яйця**, адже старовинний відомий рід, з якого походить коханий, не потерпів би **непорядності***» (треба: «*Це остаточно допоможе **стати улюбленицею форту**ни, адже старовинний відомий рід, з якого походить коханий, не потерпів би **непорядності***») (№25, 17.06.2015, с. 7) і т. д.

Дослідження показало, що лексичні помилки на сторінках періодичних видань характеризує високий ступінь лінгворизику. Серед помилок цього типу кількісно домінують семантично модифіковані лексеми, а також плеоназми. Основні причини появи таких аномативних одиниць – незнання норм сучасної української літературної мови, мовленнєва недбалість, а ще вплив російської мови та місцевої говірки.

2.3 Морфологічні помилки

Морфологічні помилки спричинені невідповідністю формального вираження якогось із граматичних значень тієї чи тієї повнозначної (самостійної) частини мови – роду, числа, відмінка, ступеня порівняння, особи, часу, способу, стану, виду. Залежно від частиномовної приналежності помилки виокремлюються такі різновиди морфологічних помилок:

I. Іменникові:

а) неправильне вживання відмінкових форм: «*Гончари називають себе «інтернаціональною сім'єю»*» (треба: «*Гончарі називають себе*

«інтернаціональною» сім'єю») (№2, 07.01.2015, с. 3); «...під час **подорожів...**» (треба: «...під час **подорожі...**») (№2, 07.01.2015, с. 5); «...відкриття **фонтану...**» (треба: «...відкриття **фонтана...**») (№17, 22.04.2015, с. 7); «...подорожчання **хлібу** в магазині...» (треба: «...подорожчання **хліба** в магазині...») (№20, 13.05.2015, с. 4); «...із собою треба мати копію паспорту...» (треба: «...із собою треба мати копію паспорту...») (№2, 06.01.2016, с. 6); «...переслідували **циганів** на вокзалі у Львові...» (треба: «...переслідували **циган** на вокзалі у Львові...») (№7, 07.02.2017, с. 6); «...і сирість з **балкону...**» (треба: «...і сирість з **балкона...**») (№37, 06.09.2017, с. 4); «...Роман Грушко також віддав життя під **Дебальцевом** за Україну...» (треба: «...Роман Грушко також віддав життя під **Дебальцевим** за Україну...») (№42, 11.10.2017, с.10) і т. д.

в) неправильна родова кваліфікація форм: «... і **головна біль** – у минулому...» (треба: «...і **головний біль** – у минулому...») (№21, 18.05.2016, с. 15); «Якщо у тебе випадає волосся, то це **найефективніша шампунь!**» (треба: «Якщо у тебе випадає волосся, то це **найефективніший шампунь!**») (№44, 26.10.2016, с. 15); «...проводжали в **останній путь...**» (треба: «...проводжали в **останню путь...**») (№49, 29.11.2017, с. 2) і т. д.

II. Прикметникові:

а) неправильне утворення форм ступенів порівняння якісних прикметників: «...сукню вона вибрала **якнайгарнішу...**» (треба: «...сукню вона вибрала **якнайкращу...**») (№36, 02.09.2015, с. 9).

б) неправильне утворення відмінкових форм прикметників: «...**на природніх** угіддях...» (треба: «...**на природних** угіддях...») (№10, 28.02.2018, с. 5).

III. Числівникові

Неправильне утворення форм числівників: «...**тисячу** дев'ятисотий рік...» (треба: «...**тисяча** дев'ятисотий рік...») (№44, 26.10.2016, с. 5); «...у **восьмидесяти** випадках це лікується...» (треба: «...у **вісімдесяти** випадках це лікується...») (№9, 21.02.2018, с. 8) і т. д.

IV. Займенникові

Неправильне вживання форм *їх* /*їхній*: «*Це була їх помилка*» (треба: «*Це була їхня помилка*») (№27, 29.06.2016, с. 2).

V. Прислівникові:

Неправильне утворення форм ступенів порівняння якісних прислівників: «...*більш вдаліше* вийшло у хлопців...» (треба: «...*більш вдало* вийшло у хлопців...») (№10, 28.02.2018, с. 4); «...*найбільш зрозуміліше* стає, коли Андрій пояснює завдання...» (треба: «...*найбільш зрозуміло* стає, коли Андрій пояснює завдання...») (№19, 02.05.2018, с. 10) і т. д.

VI. Дієслівні:

а) неправильне утворення станових форм: «*Я вибачаюся, але скільки ще це буде тривати?*» (треба: «*Я прошу вибачення, але скільки ще це буде тривати?*» або «*Я перепрошую, але скільки ще це буде тривати?*») (№24, 08.06.2016, с. 4); «...*хлопці знемагалися* від спеки й голоду...» (треба: «...*хлопці знемагали* від спеки й голоду...») (№38, 13.09.2017, с. 4) і т. д.

б) неправильне утворення форм умовного способу: «...*якби б* вони тільки говорили, а не мовчали...» (треба: «...*якби* вони тільки говорили, а не мовчали...») (№26, 20.06.2018, с. 3). «...*вони думають би* щось корисне зробити...» (треба: «...*вони планують* щось корисне зробити...») (№27, 27.06.2018, с. 4).

в) неправильне утворення форм дієприслівників: «...*читаючі* ці рядки, я плакала від болю...» (треба: «...*читаючи* ці рядки, я плакала від болю...») (№27, 27.06.2018, с. 5).

г) неправильне утворення форм на -но, -то: «...*але його так і не було зіпсувано*...» (треба: «...*але його так і не було зіпсовано*...») (№38, 13.09.2017, с. 7); «...*дуже перегнено* через паркан...» (треба: «...*дуже перегнуто* через паркан...») (№40, 27.09.2017, с. 3) і т. д.

Отже, можемо побачити, що морфологічних помилок на шпальтах газети «33-й канал» все-таки значна кількість. В опрацьованому матеріалі ми знайшли 26 анормативів, а це 3% від усіх помилок.

2.4 Синтаксичні помилки

Синтаксичні помилки спричинені незабезпеченням передбаченої граматичним ладом української мови побудови конструкцій (словосполучень, речень, надфразних єдностей) відповідно до усталених моделей синтаксичних зв'язків і відношень. На сторінках газети «33-й канал» виявлено чимало словосполучень, у яких для вираження семантико-синтаксичних відношень ужито ненормативні для певного контексту прийменники, наприклад: *«По закінченні матчу уболівальники влаштували розбірки»* (треба: *«Після закінченні матчу уболівальники влаштували розбірки»*) (№42, 14.10.2015, с. 6); *«По приїзді учасники поділилися враженнями від побаченого...»* (треба: *«Після приїзду учасники поділилися враженнями від побаченого...»*) (№9, 24.02.2016, с. 4); *«По них ми оцінюємо якість товару в супермаркетах»* (треба: *«За ними ми оцінюємо якість товару в супермаркетах»*) (№27, 29.06.2016, с. 7); *«Дитина вирішила перестрибнути крізь дірку у кладці майже в центрі ставу, де не було дошки, але впала»* (треба: *«Дитина вирішила перестрибнути через дірку у кладці майже в центрі ставу, де не було дошки, але впала»*) (№15, 06.04.2016, с. 8); *«Добре, що не впала у воду, бо загальна глибина цього колодязя десь 15 метрів»* (треба: *«Добре, що не впала у воду, бо загальна глибина цього колодязя близько 15 метрів»*) (№7, 07.02.2017, с. 6);

До синтаксичних помилок відносять неправильне узгодження: *«Щиро дякую вас, що врятували цуценя...»* (треба: *«Щиро дякую вам, що врятували цуценя...»*) (№22, 23.05.2018, с. 2).

Високою частотністю відзначені помилки, пов'язані з неправильним утворенням ряду однорідних членів речення, наприклад: *«Вчорашній мітинг зібрав людей похилого віку, пенсіонерів, інвалідів, усіх небайдужих до нових політичних реформ»* (треба: *«Вчорашній мітинг зібрав пенсіонерів, інвалідів, усіх небайдужих до нових політичних реформ»*) (№21, 16.05.2018, с. 7).

Також є випадки порушення усталеного порядку слів, наприклад: «**Завітав волонтер** у нашу школу» (треба: «**Волонтер завітав** у нашу школу») (№22, 23.05.2018, с. 6); «**Побувала перший заступник** і в сільській раді та бібліотеці» (треба: «**Перший заступник побувала** і в сільській раді та бібліотеці») (№25, 13.06.2018, с. 4) і т. д.

Систематизація синтаксичних аномативів, вилучених із газети «33-й канал», дозволила оцінити ступінь лінгворизику, який виникає у процесі редагування журналістських текстів. Найвищий ступінь помилконебезпечності мають словосполучення, у яких для вираження семантико-синтаксичних відношень ужито ненормативні для певного контексту прийменники.

Нижчий ступінь лінгворизику мають такі синтаксичні помилки: неправильне утворення ряду однорідних членів речення, порушення усталеного порядку слів, неправомірне узгодження.

Отже, синтаксичні помилки становлять 1% від усіх аномативів.

2.5 Пунктуаційні помилки

Важливим показником мовних знань і практичного володіння мовою є правильне вживання розділових знаків, які позначають структуру речення, виділяють певні елементи висловленого змісту, вказують на особливості вимови. Оскільки речення є засобом формування та вираження думок і почуттів, правильне пунктуаційне оформлення має безпосередній зв'язок із процесами мислення й мовлення. Спілкування між мовцем і адресатом у письмовій формі вимагає дотримання пунктуаційних норм як умови взаєморозуміння. Пунктуаційні помилки бувають чотирьох видів: 1) відсутній потрібний розділовий знак; 2) зайвий розділовий знак; 3) ужитий не той знак, який потрібен; 4) ужитий знак (майже завжди – кома) не в тому місці, де потрібно [46, с. 34].

Проаналізувавши статті газети «33-й канал», ми знайшли та класифікували помилки відповідно до типології В. Мельничайка.

1. Відсутній потрібний розділовий знак: «Син закрив очі, не дихав й саме це його врятувало» (треба: «Син закрив очі, не дихав, й саме це його врятувало» (№24, 08.06.2016, с. 5); «Тоді я змовчала, але наступного дня ситуація повторилась й діти між собою побились» (треба: «Тоді я змовчала, але наступного дня ситуація повторилась, й діти між собою побились») (№25, 17.06.2015, с. 5); «Кажуть за наказом голови все закрили» (треба: «Кажуть, за наказом голови все закрили») (№1, 01.01.2017, с. 3); «Перелік питань, з якими зверталися громадяни різні» (треба: «Перелік питань, з якими зверталися громадяни, різні») (№40, 27.09.2017, с. 6); «Щоправда кажуть – зіткнулись бронетранспортер та одна іномарка» (треба: «Щоправда, кажуть – зіткнулись бронетранспортер та одна іномарка») (№37, 06.09.2017, с. 2); «Отже і незаконно ввезене туди – у Швейцарію» (треба: «Отже, і незаконно ввезене туди – у Швейцарію») (№19, 02.05.2018, с. 2); «Дивно що це питання виникло в останній вечір перед сесією після відвідування нашого району народним депутатом» (треба: «Дивно, що це питання виникло в останній вечір перед сесією після відвідування нашого району народним депутатом» (№24, 06.06.2018, с. 3); «Прибережно-захисна смуга, котра встановлена відповідно до землевпорядної документації – не порушена» (треба: «Прибережно-захисна смуга, котра встановлена відповідно до землевпорядної документації, – не порушена») (№25, 13.06.2018, с. 7); «– За результатами вивчення матеріалів кримінального провадження підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб органів досудового розслідування не встановлено – пише керівник вінницької місцевої прокуратури Сергій Гайду» (треба: «– За результатами вивчення матеріалів кримінального провадження підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб органів досудового розслідування не встановлено, – пише керівник вінницької місцевої прокуратури Сергій Гайду» (№27, 27.06.2018, с. 2); «Шанс для

України, можливо останній» (треба: *Шанс для України, можливо, останній*») (№27, 27.06.2018, с. 7) і т. д.

2. Зайвий розділовий знак: *«Це при тому, що ось, уже більше місяця, заява про виділення кімнати в приміщенні кінотеатру Громадській раді територіальної громади Піщанського району залишається без відповіді»* (треба: *«Це при тому, що ось уже більше місяця заява про виділення кімнати в приміщенні кінотеатру Громадській раді територіальної громади Піщанського району залишається без відповіді»*) (№21, 18.05.2016, с. 6); *«Також, Володимир Гройсман висловив надію на якнайшвидше підписання Президентом закону про адміністративні послуги»* (треба: *«Також Володимир Гройсман висловив надію на якнайшвидше підписання Президентом закону про адміністративні послуги»*) (№7, 07.02.2017 с. 4); *«Світ техніки пропонує: комп'ютери, ноутбуки, оргтехніку, телевізори, програмне забезпечення»* (треба: *«Світ техніки пропонує комп'ютери, ноутбуки, оргтехніку, телевізори, програмне забезпечення»*) (№10, 28.02.2018, с. 14); *«Для роботи в нашому ресторані потрібні: кухарі, помічники кухарів, офіціанти»* (треба: *«Для роботи в нашому ресторані потрібні кухарі, помічники кухарів, офіціанти»*) (№22, 23.05.2018, с. 12) і т. д.

3. Ужитий не той знак, який потрібен: *«Старому автомобілю, нове життя»* (треба: *«Старому автомобілю – нове життя»*) (№27, 29.06.2016, с. 3); *«Я завжди радо спілкуюся з молоддю – прагну донести, що треба робити, аби досягти успіху й перемагати»* (треба: *«Я завжди радо спілкуюся з молоддю: прагну донести, що треба робити, аби досягти успіху й перемагати»*) (№8, 14.02.2018, с. 8) і т. д.

4. Ужитий знак (майже завжди – кома) не в тому місці, де потрібно: *«Але необхідно врахувати і ще понад 800 тис. так званих українських «самозайнятих» – дрібних торгівців, що насправді працюють не як бізнесмени, а як, ті хто бореться з бідністю, бореться за виживання, оскільки вони мають настільки низькі доходи, що не можуть сплатувати*

мінімально необхідних платежів до бюджету» (треба: «Але необхідно врахувати і ще понад 800 тис. так званих українських «самозайнятих» – дрібних торгівців, що насправді працюють не як бізнесмени, а як ті, хто бореться з бідністю, бореться за виживання, оскільки вони мають настільки низькі доходи, що не можуть сплачувати мінімально необхідних платежів до бюджету») (№17, 22.04.2015, с. 8); «Розмір прожиткового мінімуму та пов'язані з ним соцвиплати а також, деякі види державної допомоги» (треба: «Розмір прожиткового мінімуму та пов'язані з ним соцвиплати, а також деякі види державної допомоги») (№15, 06.04.2016 с. 3); «Тобто, люди які 3 роки тому зібрали 4,5 тиячі підписів, самі винні, що до них не дослухались» (треба: «Тобто люди, які 3 роки тому зібрали 4,5 тиячі підписів, самі винні, що до них не дослухались» (№25, 13.06.2018 с. 2) і т. д.

Отже, правильне пунктуаційне оформлення журналістських текстів, з одного боку, сприяє правильному розумінню цих текстів аудиторією, а з іншого – підвищує мовну грамотність читачів. Проте автори газетних статей часто порушують пунктуаційні норми (3 % пунктуаційних анормативів), допускаючи основні групи помилок: відсутність потрібних розділових знаків, уживання таких знаків поза правилами, ненормативна заміна одного знака іншим. У ході наукового пошуку з'ясовано, що основними причинами цих відхилень є низький рівень знань синтаксису й пунктуації української мови в журналістів, недбале редагування матеріалів, брак часу на їх належне пунктуаційне оформлення.

2.6 Рекомендації щодо попередження та усунення мовних помилок

ЗМІ мають неабияку популярність і впливають на культуру мовлення кожної особистості, адже читачі спершу сприймають анорматив, потім самі говорять неправильно, а після ще й поширюють ці помилки в суспільстві.

Тому нарікання на те, що літературні норми порушують ті, хто мав би бути зразком, небезпідставні.

Ми вважаємо, що основні причини появи помилок у мові ЗМІ є такими:

- незнання норм сучасної української літературної мови;
- вплив російської мови та місцевої говірки;
- невміння правильно висловити свою думку;
- низький рівень підготовки фахівців;
- індивідуально-психологічні риси особистості та автоматизм.

Зазначені причини є такими, яких можна позбутися шляхом підвищення рівня мовної освіти працівників редакцій, злагодженого процесу видання медіа-продукції, самоаналізу журналістами власного професійного досвіду створення текстів. Важливо, щоб керівники медійних установ контролювали цей процес і прагнули до створення високоякісного інформаційного продукту. Було б доречно запровадити обов'язкове складання іспиту з української мови для тих журналістів, котрі хочуть працювати в редакції.

Існують різноманітні шляхи попередження поширення мовних аномативів у сучасних ЗМІ, найголовнішими з яких є такі:

- систематична робота працівників над підвищенням власного рівня мовної культури (вивчення фахової літератури, праця зі спеціальними лексикографічними джерелами, критичний самоаналіз матеріалу);
- організація практикумів, спецкурсів для телеведучих та журналістів друкованих ЗМІ;
- запровадження жорстких критеріїв відбору журналістів (особливу увагу треба звернути на культуру мовлення кандидата);
- створення теле- і радіопередачі, колонок на шпальтах газет, у яких аналізують помилки, що потрапили в журналістський текст;

- забезпечити можливість читачам та слухачам залишати свої відгуки та зауваження щодо мови конкретних ЗМІ.

Маємо кілька порад читачам і слухачам для підвищення рівня особистої культури мовлення:

- стежте за своїм мовленням, аналізувати та контролювати його;
- з повагою ставтесь до рідного слова;
- працюйте над засвоєнням норм української літературної мови;
- читайте та вчіть напам'ять художні твори;
- підвищуйте інтелектуальний рівень особистості шляхом пізнання світу, культури.

Культурна мова – це інтенсивна робота, яка починається з любові до рідної мови та бажання майстерно володіти нею.

Висновки до розділу 2

У другому розділі ми зробили аналіз статей газети «33-й канал» за 2015-2018 роки, зокрема 34 номери (близько 544 сторінки газетного тексту). Усі мовні помилки об'єднали в групи за таким принципом: «Орфографічні», «Лексичні», «Морфологічні», «Синтаксичні», «Пунктуаційні».

Орфографічні анормативи є найчастотнішими на шпальтах газети «33-й канал», що становить 88% від усіх помилок. Це порушення фонетичних правил милозвучності мови, зокрема неправильне вживання *у/в, з/із/зі (зо), і/й, сь/ся*; неправомірне написання літери *г* замість нормативної *ґ*; помилкове використання *-н-* та *-нн-* у словах; правопис прислівників.

Лексичні помилки (5 %) на сторінках періодичного видання характеризує високий ступінь лінгворизику. Серед анормативів цього типу кількісно домінують семантично модифіковані лексеми, зокрема жаргонізми та русизми, а також плеоназми.

Морфологічні помилки (3 %) ми прокласифікували за частиномовною приналежністю: вживання відмінкових форм іменника, родова кваліфікація форм іменника, утворення форм ступенів порівняння якісних прикметників, утворення відмінкових форм прикметників, утворення форм числівників, вживання займенникових форм, утворення форм ступенів порівняння якісних прислівників, утворення станових форм дієслова, утворення форм умовного способу, утворення форм дієприслівників, утворення форм на *-но, -то*.

Серед синтаксичних анормативів (1 %), вилучених із газети «33-й канал», є такі: словосполучення, у яких для вираження семантико-синтаксичних відношень ужито ненормативні для певного контексту прийменники, неправильне утворенням ряду однорідних членів речення, порушення усталеного порядку слів, неправомірне узгодження.

Пунктуаційні анормативи (3 %) ми поділили на такі групи: 1) відсутній потрібний розділовий знак; 2) зайвий розділовий знак; 3) ужитий не той знак,

який потрібен; 4) ужитий знак (майже завжди – кома) не в тому місці, де потрібно.

Отримані результати вказують на те, що рівень мовної грамотності сучасних газетних текстів не відповідає ідеальній моделі мовної поведінки ЗМІ як професійного комунікатора. Саме тому ми запропонували рекомендації щодо попередження й усунення мовних помилок: систематична робота працівників над підвищенням власного рівня мовної культури; організація практикумів, спецкурсів для журналістів друкованих ЗМІ; запровадження жорстких критеріїв відбору журналістів; створення теле- і радіопередачі, колонок на шпальтах газет, у яких аналізують помилки, що потрапили в журналістський текст та ін.

ВИСНОВКИ

Мовна культура періодичних видань – важливий показник рівня видавничої справи в державі. На жаль, чимало друкованих видань не відповідають критеріям грамотності. У зв'язку з цим потреба вдосконалення процесу редагування, підвищення рівня мовної культури в сучасних друкованих ЗМІ набуває особливої актуальності.

Представлена нами магістерська робота присвячена лінгвальній характеристиці вінницьких друкованих видань (на матеріалі газети «33-й канал»).

У першому розділі ми розглянули поняття засобів масової інформації, їх систему та види. Зазначили, що найбільш давніми засобами поширення інформації є друковане слово, і, незважаючи на бурхливий розвиток електронних засобів, друковані ЗМІ залишаються невід'ємною частиною інформаційного простору України. Ознайомилися з історією заснування та розвитком найтиражнішої газети Вінниччини «33-й канал» і з'ясували, що газета має велику читацьку аудиторію та виступає важливим елементом її мовної культури. Також проаналізували типологію мовних норм і мовних анормативів у ЗМІ, виокремили їх різновиди.

Практична частина роботи спрямована на детальний аналіз статей газети «33-й канал» за 2015-2018 роки, зокрема 34 номери (близько 544 сторінки газетного тексту). Усі мовні помилки об'єднали в групи за таким принципом: «Орфографічні», «Лексичні», «Морфологічні», «Синтаксичні», «Пунктуаційні».

Орфографічні анормативи є найчастотнішими на шпальтах газети «33-й канал», що становить 88% від усіх помилок. Це порушення фонетичних правил милозвучності мови, зокрема неправильне вживання *у/в, з/із/зі (зо), і/й, сь/ся*; неправомірне написання літери *г* замість нормативної *г*; помилкове використання *-н-* та *-нн-* у словах; правопис прислівників. Серед лексичних

анормативів переважають семантично модифіковані лексеми, зокрема жаргонізми та русизми, а також плеоназми.

До морфологічних помилок відносяться такі: неправильне вживання відмінкових форм іменника, неправильна родова кваліфікація форм іменника, неправильне утворення форм ступенів порівняння якісних прикметників, неправильне утворення відмінкових форм прикметників, неправильне утворення форм числівників, неправомірне вживання займенникових форм, неправильне утворення форм ступенів порівняння якісних прислівників, неправильне утворення станових форм дієслова, неправильне утворення форм умовного способу, неправильне утворення форм дієприслівників, неправомірне утворення форм на -но, -то.

Серед синтаксичних анормативів, вилучених із газети «33-й канал», є такі: словосполучення, у яких для вираження семантико-синтаксичних відношень ужито ненормативні для певного контексту прийменники, неправильне утворення ряду однорідних членів речення, порушення усталеного порядку слів, неправомірне узгодження. До пунктуаційних помилок мивіднесли такі: 1) відсутній потрібний розділовий знак; 2) зайвий розділовий знак; 3) ужитий не той знак, який потрібен; 4) ужитий знак (майже завжди – кома) не в тому місці, де потрібно.

Отримані результати вказують на те, що рівень мовної грамотності сучасних газетних текстів не відповідає ідеальній моделі мовної поведінки ЗМІ як професійного комунікатора, оскільки допускаються численні порушення літературних норм української мови. Саме тому ми запропонували рекомендації щодо попередження й усунення мовних помилок не лише для журналістів, а й для всіх свідомих українців: відповідально ставитися до рідного слова; користуватися словниками, правописами, посібниками, довідниками, вчитися самотійно, стежити за змінами мовних норм; вивчати мовлення майстрів слова; слідкувати за власним мовленням; багато читати й пізнавати навколишній світ та ін.

Основними причини появи анормативних одиниць особливо в друкованих засобах масової інформації – це незнання норм сучасної української літературної мови, вплив російської мови, небажання вчитися й удосконалювати свої знання. Проте журналіст мусить уміти працювати в найскладніших умовах, у будь-який час. Але під час опрацюванні тексту дуже велике значення має те, чи в редакції панують гамір і метушня, чи ділова обстановка та зосереджена тиша, а також чи є відповідна довідкова література, з якою міг би працювати кожен журналіст редакції. Від цього значною мірою залежатиме кількість мовленнєвих неточностей на сторінках видання, що впливає на сприйняття публікацій читачами, рівень їхньої мовної грамотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакшин В. Типологические особенности газетного оформления / В. Бакшин // Вестник Моск. ун-та. Сер. Х. Журналистика. – 1977. – №1. – С. 26–34.
2. Баранник Д. Актуальні проблеми дослідження мови масової інформації / Д. Баранник // Мовознавство. – 1983. – № 6. – С. 13–17.
3. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології / Ф. Бацевич. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 236 с.
4. Беликов В. Социоллингвистика : учебник для бакалавриата и магистратуры / В. Беликов, Л. Крысин. – 2-е изд., пер. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2018. – 337 с.
5. Бирик С. Культура усної мови журналіста / С. Бирик // Одеський лінгвістичний вісник. Спеціальний випуск за матеріалами Всеукраїнського круглого столу «Українська мова (за професійним спрямуванням) у виші: формування мовних і комунікативних умінь студента», 10 квітня 2015 року. – Одеса, 2015. – С. 12–22.
6. Бирик С. Лабіринтами мовних перекручень / С. Бирик // Культура слова. – 2013. – №79. – С. 148–151.
7. Бондаренко Т. До проблеми феномена помилки / Т. Бондаренко // Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. – Черкаси : ЧДУ, 2001. – Вип. 23. – С. 10–13.
8. Бондаренко Т. Критерії виявлення мовних помилок під час редагування журналістських матеріалів / Т. Бондаренко // Наукові записки Інституту журналістики. – Київ : Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. – Т. 8. – С. 110–117.
9. Бондаренко Т. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. ... канд. філол. наук :

10.01.08 / Т. Бондаренко. – Київ : Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. – 18 с.

10. Бочаров А. Основные принципы типологии современных советских журналов / А. Бочаров // Вестник Моск. ун-та. Серия Журналистика. – 1973. – № 3. – С. 25–36.

11. Боярова Л. Словникова кодифікація і термінологічна норма (90-і роки ХХ століття – початок ХХІ століття) [Електронний ресурс] / Л. Боярова // Українське мовознавство : міжвід. наук. зб. – Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2008. – Вип. 38. – С. 21–29. – Режим доступу : http://www.philology.univer.kharkov.ua/katedras/prof_sites/boyarova/slovn_kodif.pdf

12. Боярська Л. Мовні помилки на сторінках ЗМІ (дослідження-моніторинг) [Електронний ресурс] / Л. Боярська. – Режим доступу : http://journlib.univ.kiev.ua/Movni_pom_na_st_zmi.pdf

13. Виноградов С. Нормативный и коммуникативно-прагматический аспекты культуры речи / С. Виноградов // Культура русской речи и эффективность общения. – Москва, 1996. – С. 121–152.

14. Волошок І. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / І. Волошок // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. LXII / Херсон. держ. ун-т ; [редкол. : Барбіна Є. С. та ін.]. – Херсон : ХДУ, 2012. – С. 81–85.

15. Волощак М. Неправильно – правильно: довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації (Друге доповнене видання) / М. Волощак. – Київ : Вид. центр «Просвіта», 2003. – 160 с.

16. Гаврилова Я. До проблеми розрізнення «норми» й «помилки» / Я. Гаврилова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». – Херсон : Вид-во ХДУ. – Випуск 22. – С. 118–120.

17. Ганич І. Словник лінгвістичних термінів / Д. Ганич, І. Олійник. – Київ, 1985. – 360 с.

18. Грицай І. Засоби масової інформації як окремий підстиль публіцистичного стилю [Електронний ресурс] / І. Грицай. – 2014. – Режим доступу : <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1008>
19. ГСТУ 29.3–2000. Газети. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://vo.ukraine.edu.ua/pluginfile.php/96391/mod_folder/content/0/144____-29.3-2000--.doc%3Fforcedownload%3D1&ved=2ahUKEwiVk9Wa94_eAhXI_qQKHSC9A0YQFjAAegQIBhAB&usg=AOvVaw2vtMxhhWN0Rg7Fzy9nIsfm
20. Єрмоленко С. Ціннісний критерій кодифікації літературної норми [Електронний ресурс] / С. Єрмоленко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 50. – С. 3–7. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_50_3
21. Єрмоленко С. Мова в культурі народу [Текст] / С. Єрмоленко, Т. Харитоновна, О. Ткаченко та ін. // Мовознавство. – 1998. – № 4/5. – С. 3–17.
22. Єрмоленко С. Норма мовна / С. Єрмоленко // Українська мова : Енциклопедія. – Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. – С. 420.
23. Жовтобрюх М. Мова української преси (до сер. 90-х рр. ХІХ ст.) / М. Жовтобрюх. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. – 413 с.
24. Жовтобрюх М. Про один теоретичний аспект культури української мови / М. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1967. – № 132. – С. 53–60.
25. «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2783-ХІІ від 16.11.92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
26. Закон «Про пресу та інші засоби масової інформації» № 1553-І від 12.06.90 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1552400-90>.

27. Засурский Я. Типология периодической печати: проблемы и тенденции развития типологической структуры современной периодики / Я. Засурский. – Москва, 1994. – 137 с.
28. Зикун І. Культура мови ЗМІ і рівень довіри до медіатекстів / І. Зикун // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – 2012. – Вип. 31. – С. 63–66. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_20.
29. Каленич В. Проблеми сучасної мовної ситуації у вінницьких ЗМІ / В. Каленич // Український інформаційний простір: Науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв. – Т.1. – Київ : КНУКіМ, 2013. – С. 207–212.
30. Капелюшний А. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. / А. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2005. – 304 с.
31. Карлова В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості [Електронний ресурс] / В. Карлова. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2007-2/txts/07kvunc.htm>.
32. Корконосенко С. Введение в журналистику: Учебное пособие / С. Корконосенко. – Кишинев, 1990. – 271 с.
33. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история / Э. Косериу // Новое в лингвистике. – М., 1963. – Вып. 3. – С. 143–343.
34. Коць Т. Про прескриптивну і дескриптивну норму в граматиці / Т. Коць // Культура слова. – Вип. 72. – 2010. – С. 47–55.
35. Кулик О. Основи журналістики : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Українська мова і література» (спеціалізація «Редагування освітніх видань»)] / О. Кулик. – Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2014. – 152 с.
36. Курдюк О. Помилки та їх види [Електронний ресурс] / О. Курдюк // Наукові записки Інституту журналістики. – 2006. – Т. 23. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1556>.

37. Лалл Д. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід [Текст] / Джеймс Лалл. – Київ : «К.І.С.», 2002. – 264 с.
38. Линник Н. Вживання зниженої лексики у мові друкованих засобів масової інформації та її вплив на норми літературної мови / Н. Линник // Культура народів Причорномор'я. – 2004. – № 49. – Т. 2. – С. 65–67.
39. Літературна норма і мовна практика : монографія / С. Єрмоленко, С. Бирик, Т. Коць та ін.; за ред. С. Єрмоленко. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – 320 с.
40. Людвик І. Теоретико-методологічні підходи до класифікації засобів масової інформації України / І. Людвик // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 11/12. – С. 150–154.
41. Мазур І. Орфографічні та пунктуаційні помилки в текстах Одеської друкованої реклами / І. Мазур // Філологічні студії : збірник наукових статей студентів філологічного факультету / ОНУ ім. І. І. Мечникова, філол. ф-т. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2014. – Вип. 15. – С. 81–85.
42. Мариненко І. Види граматичних і пунктуаційних помилок на сторінках журналу «Український тиждень» / І. Мариненко // Стиль і текст : наук. зб. / за ред. В. В. Різуна. – Київ, 2011. – Вип. 12. – С. 104–114.
43. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Л. Масенко. – Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 163 с.
44. Мацько Л. Стилїстика української мови / Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько. – Київ : Вища шк., 2003. – 462 с.
45. Мельник Т. Процеси унормування лексики української мови у 20–30 рр. ХХ столїття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. Мельник. – Київ, 2010. – 20 с.
46. Мельничайко В. Українська мова. Письмовий екзамен. Як уникнути помилок / В. Мельничайко. – Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 1998. – 64 с.

47. Митрофанова О. Основні етапи становлення поняття мовної норми / О. Митрофанова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика : збірник наукових праць / Херс. держ. ун-т. – Херсон : ХДУ, 2017. – Вип. 28. – С. 19–29.
48. Михайлин І. Основи журналістики: навч. посіб. / І. Михайлин. – Харків, 1998. – 496 с.
49. Московцева В. Типологія друкованих засобів масової інформації / В. Московцева. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 44 с.
50. Назарук В. Проблема дотримання мовних норм у засобах масової інформації / В. Назарук // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог, 2012. – Вип. 22. – С. 100–108.
51. Нечипоренко А. Мова ЗМІ та її вплив на формування культури мовлення / А. Нечипоренко // Science and Education a New Dimension. Philology, V(32), Issue: 122, 2017. – P. 67–69.
52. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки / І. Огієнко. – Львів, 1995. – 44 с.
53. Огороднік Н. Вінницькі газети сьогодні і вчора [Електронний ресурс] / Н. Огороднік. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://library.vn.ua/Konf2017/text/2017_3.doc&ved=2ahUKEwjO6uG77IveAhWSwosKHXX-DcIQFjAAegQIARAB&usg=AOvVaw3tFeOLMabFZzpSk3czvUUh.
54. Ожегов С. Очередные вопросы культуры речи / С. Ожегов // Вопросы культуры речи. – 1955. – Вып. 1. – С. 5–34.
55. Островський В. А українською кажуть так... / В. Островський, Г. Островська. – Одеса : Астропринт, 2008. – 400 с.
56. Панченко С. Роль регіональної преси у зростанні соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію / С. Панченко // Держава та регіони : наук.-виробн. журн. Серія : Соціальні комунікації. – №1. – 2012. – С. 101–104.

57. Партико З. Загальне редагування. Нормативні основи : навч. посіб. / З. Партико – Львів : Афіша, 2001. – 416 с.
58. Пашковська Г. До питання про класифікацію мовних норм / Г. Пашковська // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 27. – С. 150–153.
59. Пашковська Г. Проблема норми в лінгвістиці [Електронний ресурс] / Г. Пашковська. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2010_29/195_199.pdf&ved=2ahUKEwjiuIzEopDeAhVQblAKHViIDfUQFjAAegQIABAB&usg=AOvVaw1r50YEGbHx1pxcdvPSkSb-
60. Пилинський М. Мовна норма і стиль / М. Пилинський. – Київ : Наукова думка, 1976. – 288 с.
61. Пилинський М. Літературні норми. Типи та їх класифікація / М. Пилинський // Мовознавство. – 1974. – №3. – С. 11–24.
62. Поздрань Ю. Динаміка критеріїв оцінювання нормативності мовних одиниць «Російсько-українського словника» за редакцією А. Кримського та С. Єфремова / Ю. Поздрань // Materiály XII Mezinárodnivědecko-praktická conference «Zprávy vědecké ideje – 2016», 27 října – 05 listopadu 2016. Praha : Publishing House «Education and Science», 2016. Díl 6 : Filologie. Psychologie a sociologie. Tělesné kultury a sport. Philosophy. – P. 28–32.
63. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови: підручник / О. Пономарів. – [3-є вид., перероб. та допов.]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
64. Пономарів О. Націєтворча роль українського слова / О. Пономарів // Публіцистика незалежної України : хрестоматія / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна»; укл. : О. Глушко, В. Карпенко. – Київ : Університет «Україна», 2009. – С. 324–331.

65. Пронин Е. Проблемы информации в печати / Е. Пронин. – Москва : Мысль, 1971. – 310 с.
66. Ракитов А. Информация, наука, технология в глобальных исторических изменениях [Текст] / А. Ракитов. – Москва : ИНИОН, 1998. – 104 с.
67. Ріпей М. Мовленнєві неточності на сторінках газет / М. Ріпей // Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2007. – Вип. 30. – С. 288–293.
68. Сербенська О. Замітки до теми, як ми пишемо і говоримо / О. Сербенська // Незгасимий СЛОВОСВІТ : [зб. наук. пр. на пошану проф. В. С. Калашника]. – Харків : Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 592–597.
69. Сербенська О. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / О. Сербенська, М. Волощак. – Київ : Просвіта, 2001. – 204 с.
70. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терпак. – 3-тє вид., випр. – Київ : Знання, 2006. – 367 с.
71. Стишов О. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія / О. Стишов. – Київ : Вид. центр КНПУ, 2003. – 388 с.
72. Струганець Л. Диференційні ознаки норми літературної мови / Л. Струганець // Культура слова. – 2011. – Вип. 74. – 34–43.
73. Тихомирова Є. Зв'язки з громадськістю : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Є. Тихомирова. – Київ : НМЦВО, 2001. – 560 с. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/419/1/PR_Tikhomirova.pdf&ved=2ahUKEwiIy8PYg5DeAhUFaFAKHZvIDekQFjAAegQIABAB&usg=AOvVaw0uniXswaJ6fxkSVZ2cgSs_.

74. Токарська А. Ділове мовлення юристів у схемах і тестах / А. Токарська. – Київ : Центр навч. л-ри, 2005. – 272 с.
75. Українська мова : енциклопедія. – Київ : Вид-во Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. – 750 с.
76. Український правопис. – 4-те вид., випр. і доп. – Київ : Наукова думка, 1993. – 240 с.
77. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія / І. Фаріон. – Вид. 3-тє, допов. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 331 с.
78. Харенко О. Правове регулювання інформаційної діяльності друкованих ЗМІ в умовах розвитку інформаційних технологій / О. Харенко // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). – 2013. – № 1/2 (52/53). – С. 162–171.
79. Харенко О. Друковані засоби масової інформації як суб'єкти інформаційної діяльності / О. Харенко // Проблеми реалізації та забезпечення ефективності правових реформ : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. : тези наук. доп. (м. Київ, 16 черв. 2016 р.). – Київ : АртЕк, 2016. – С. 75–78.
80. Черемська О. Засади лексичного нормування у працях мовознавців харківської філологічної школи (перша третина ХХ ст.) / О. Черемська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 50. – С. 108–111.
81. Чорна І. Тенденції розвитку регіональних засобів масової інформації на прикладі жмеринської преси / І. Чорна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. – №1. – Київ : Вид-во НАКККиМ, 2015. – С. 109–115.
82. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці, 1998. – 294 с.
83. Шевченко А. Проблема норми у сучасному мовознавстві / А. Шевченко // Історичні регіони України: минуле і сучасність : матеріали

Всеукр. наук. конф., 28 листопада 2013 р., Харківський національний автомобільно-дорожний університет. – Харків, 2013. – С. 137–140.

84. Шульська Н. Редагування власне орфографічних помилок у журналістських текстах / Н. Шульська // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2016. – №8 (35) серпень. – С. 261–265.

85. Яворський А. Мовні помилки в журналістських текстах (на матеріалі одного номера газети «День») / А. Яворський // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол. : Г. Л. Аркушин та ін.]. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – № 1 : Філологічні науки. Мовознавство. – С. 143–146.

86. Яворський А. Лексичні помилки на сторінках друкованих ЗМІ / А. Яворський // Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство. – Київ, 2012. – С. 248–251.

87. Ярош Б. Загальна теорія політики : навч. посібник [Електронний ресурс] / Б. Ярош, О. Ярош. – Луцьк : РВВ «Вежа», 2005. – 240 с. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-564.html>.

88. Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста / М. Яцимірська. – Львів : ПАІС, 2004. – 332 с.

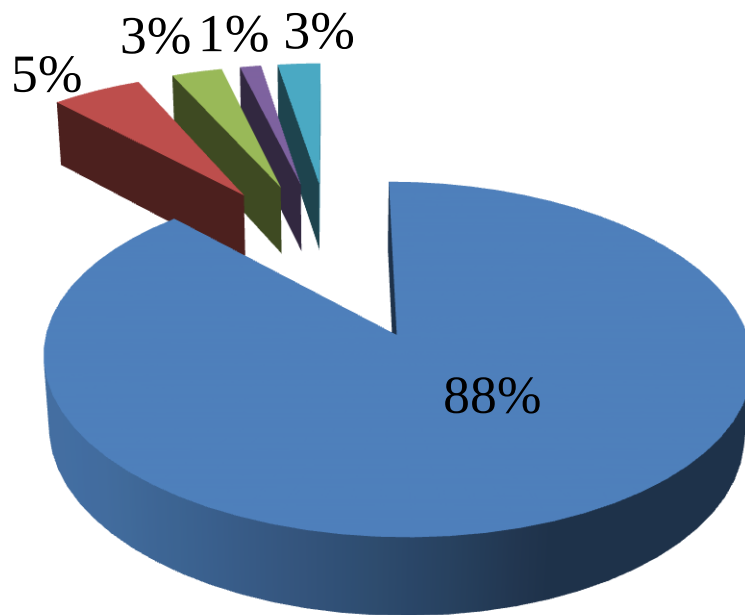
89. Doroszewski Witold / Kryteria poprawności językowej / Witold Doroszewski. – Warszawa, 1950. – Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych. – 20 cm. – s. 123.

90. Lasswell H. Propaganda, communication and public order / H. Lasswell. – Princeton, 1946. – 234 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Частотність орфографічних помилок на шпальтах газети «33-й канал»
за 2015-2018 рр.**

- Орфографічні аномативи
- Лексичні аномативи
- Морфологічні аномативи
- Синтаксичні аномативи
- Пунктуаційні аномативи

Додаток Б

**Частотність анормативів на шпальтах газети «33-й канал»
за 2015-2018 рр.**

